

Obisk iz Alžirije

Jugoslavijo je obiskal Ahmed Ben Bela, predsednik svobodne Alžirije. V njem naša domovina pozdravlja stotisoče alžirskih borcev za svobodo, ki so v krvavi se-



demletni vojni z veselilo Francijo izbojevali svojim narodom svobodo. Prihaja kot borec in tovariš k tovarišem in borcem. Nas vežejo z njim in alžirskimi borci globoke vezi bratske solidarnosti v boju zoper nasilje, ki smo ga oboji okusili. Zato smo mi, člani ZB, ki smo sami okusili vse grozote vojne in se tudi sami dvignili proti nasilju, ves čas, ko so se narodi Alžirije borili za svobodo, bili v duhu z njimi in jim moralno, pa tudi materialno pomagali v okviru humanitarnih akcij človeške solidarnosti.

GLAVNI UREDNIK
FRANCE SUŠTERŠIČ
ODGOVORNI UREDNIK
CR TOMIR SINKOVEC



GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

Leto II
Štev. 11
10. III. 1964

Zveza združenj borcev NOV Jugoslavije je poslala protestno pismo vladi ZR Nemčije

V Beogradu je bila 7. marca seja zveznega odbora Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije, ki jo je vodil podpredsednik, general podpolkovnik Petar Brajčević. Na tej seji so obsodili klevečniško gonjo v Zvezni republiki Nemčiji proti naši državi in poslali bonnski vladi protestno pismo, v katerem so izrazili srd in ogorčenje naših borcev spriču vsega tega.

Sekretar zveznega odbora ZBZ NOV Mirko Kaležič je v uvodnem govoru naglasil, da je bilo upati, da bo povojna Nemčija povzela nauk iz preteklosti in da bo njena vlada, zavedajoč se svoje politične in moralne odgovornosti kakor tudi mednarodnih obveznosti, nastopala v mednarodnih odnosih demokratično in miroljubno. Dalje je omenil, da je ZR Nemčija izplačala odškodnino vsem deželam, noče pa se pogajati z Jugoslavijo. ZR Nemčija naj bi plačala naši deželi 800 milijonov dolarjev predvojnne vrednosti, plačala pa je doslej samo 35 milijonov.

Mirko Kaležič je še naglasil, da je ZR Nemčija postala po vojni zbirališče jugoslovanskih kvizlingov in vojnih zločincev. Nekateri krogi v ZR Nemčiji skušajo to emigracijo izkoristiti kot sredstvo za politični pritisk na Jugoslavijo.

»V takšnem ozračju«, je ugotovil sekretar zveznega odbora ZBZ, »je postalo malone moderno napadati ne samo posamezne borce NOV Jugoslavije in bližnji našo narodnosvobodilno borbo, marveč tudi vojaško in politično vodstvo te borbe in ugledne državnike Jugoslavije. Kočno je prišlo celo do držnih protijugoslovanskih provokacij in obrekovanj uglednega voditelja osvobodilne vojne Jugoslavije, podpredsednika SFRJ in predsednika Zveze združenj borcev NOV-tovariša Aleksandra Rankovića.«

Člani predsedstva zveznega odbora Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije so na seji sprejeli tudi besedilo protestnega pisma vladi ZR Nemčije.

Ob obletnici »preserskega procesa«

Mitraljezni rafali fašističnega oficirja so 10. marca 1942 pokosili v Gramozni jami pri Ljubljani 16 slovenskih ljudi. Vojaki redne italijanske vojske namreč niso hoteli streljati na očitno popolnoma nedolžne ljudi, ki jih je določilo italijansko vojaško sodišče za ustrelitev iz skupine 69 aretiranih iz borovniškega kota. Prijeli so jih neposredno pa partizanskem napadu na preserski železniški most v

noči med 4. in 5. decembrom 1941. Tedaj so bili 3 italijanski vojaki ubiti, 5 ranjenih, most pa je bil le napol porušen, ker se ni vžgalo vse razstrelivo.

Treba je bilo najti krivca in tako opravičiti lastno strahopetnost. Zato se je znašlo 28 ljudi pred vojaškim sodiščem v Ljubljani. Sodilo jim je 5 senilnih oficirjev, če lahko tisto žalostno burko imenujemo sojenje.

Ze dolgo je od tistega časa, pa mi vendar pogosto v duhu spet vstajajo znani obrazi. Izmučeni, pretepeni, poraščeni, rumenkasto blede zaradi pomanjkanja zraka v ječi in zaradi stradanja. Petdnevno stradanje, desetdnevno zasliševanje, pretepanje, navzkrižno zasliševanje v kletnih luknjah ljubljanske policije je napravilo iz zdravih, utrjenih kmečkih fantov in mož »bandite« in »ribelle«. Taki smo tudi bili, čeprav je marsikdo izmed nas prvič slišal besedo partizan iz mučiteljevih ust. Spomin mi trga iz pozabe dolgo vrsto 69 imen, posebno tista, ki so njih nosilci padli v Gramozni jami. Ze vsa leta po vojni bi bil rad opisal, kaj sem doživel.

Med ustreljenimi je bil tudi 42-letni učitelj Anton Miklavčič iz Borovnice. Na smrt so ga obsodili kot vodjo skupine, ki je streljala na vojake in skušala porušiti most. Edini dokaz: blatni škornji.

Ernest Godec je bil iz Ljubljane. Z njim sva bila skupaj uklenjena v Borovnici in v vojaškem avtomobilu na poti proti ljubljanski policiji. Ze prvi dan zasliševanja so mu na policiji z revolverjem razbili spodnjo čeljust, ga zbili na tla in ga med suvanjem in teptanjem s čevlji po obrazu vlekli po stopnicah v zgorajšo mučilnico. Se danes me obide srh ob njegovih krikih in ječanju. Takrat, ko so ga aretirali v Bistri, se je mislil pravkar briti, pa ni več utegnil. Njegov poraščeni obraz je policiste prepričal, da imajo pred seboj partizana...

Jakob Kraševac, devetin-dvajsetletni stojevodja je vozil (Nadaljevanje na 3. str.)

Zastopniki FIR v Beogradu

Kot gosta zveznega odbora Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije sta se v Beogradu mudila od 28. februarja do 1. marca generalni sekretar Mednarodne federacije odporiških gibanj (FIR) Jean Toujas in namestnik generalnega sekretarja Aleksander Cichočki, ki sta se med bivanjem v Beogradu pogovarjala o dosedanjem sodelovanju in o možnostih za prihodnje sodelovanje med FIR in ZBZ NOV Jugoslavije.

O tem srečanju so izdali posebno sporočilo, v katerem je rečeno, da je oba predstavnika FIR sprejel podpredsednik SFRJ in predsednik ZBZ NOV Aleksander Ranković. Gosta sta obiskala tudi Zvezni inštitut za rehabilitacijo in nekatere kulturnozgodovinske spomenike v Beogradu. Obiskala sta tudi ZBZ NOV v

Kragujevcu in si ogledala spominsko pokopališče 7000 ustreljenih rodoljubov.

V razgovorih s predstavniki ZBZ NOV pod vodstvom generalnega sekretarja Ivana Božičevića sta se gosta pogovorila o nadaljnjem sodelovanju med FIR in ZBZ NOV Jugoslavije.

OB ZDRUŽITVI ORTOPEDSKEGA PODJETJA »SOČA« Z ZAVODOM ZA REHABILITACIJO INVALIDOV

Ni še dolgo od tega, ko sta se v Ljubljani združila Zavod za rehabilitacijo invalidov in ortopedsko podjetje »Soča«. To dejstvo nas je spodbudilo, da smo zaprosili direktorja Zavoda za rehabilitacijo Mira Vesela, da bi nam pojasnil, kateri razlogi so terjali tako združitve in ali je po tej združitvi mogoče pričakovati izboljšanje izdelave protez in ostalih ortopedskih pripomočkov. Zvedeli smo:

Ze lani in tudi prej sta se upravi Zavoda za rehabilitacijo in »Soče« večkrat posvetovali, kako doseči skrajšanje rokov izdelave ortopedskih pripomočkov in njihovo kvaliteto izboljšanje. Čim krajši rok dobave in dobra kvaliteta ortopedskega pripomočka sta namreč bistvenega pomena za nemoteno rehabilitacijo vsakega invalida, ki so mu taki pripomočki potrebni. Toda z izdelavo ortopedskih pripomočkov so vedno težave, ker je tudi gospodarska organizacija proizvodnje le-teh podvržena vsem vplivom tržišča, ki zahteva rentabilnost. In ker, po trditvah predstavnikov ortopedskih podjetij, sama proizvodnja protez in ostalih ortopedskih pripomočkov ni dovolj rentabilna, uvajajo vsi izdelovalci teh pripomočkov še vzporedno proizvodnjo, ki naj jih ekonomsko rešuje. Toda izgovori, (Nadaljevanje na 3. str.)

Pismo iz Kranja

Prejeli smo naslednji odgovor aktivov ZB pri sindikalnih podružnicah ISKRE, SAVE, TEKSTILINDUSA, IBI in PLANIKE iz Kranja na članek v TV-15 z dne 11. 2. 1964 pod naslovom: NEKAJ PRIPOMB K USTANOVITVI KOMISIJE ZB V ISKRI V KRANJU

V članku se zanikata potreba in upravičenost obstoja komisij ZB pri sindikalnih podružnicah in podjetjih. Aktivni članov ZB v kranjskih podjetjih obstajajo že

veliko vrsto let ter več ali manj uspešno delujejo. Ker nekdo mora voditi delo kativa, so bile povsod na zborih članov ZB aktivov izvoljene komisije, ki delujejo pri sindikalnih podružnicah z vednostjo Zdrženja borcev. Komisije aktivov so prvotno imele nalogo, razširati tradicijo NOB med mladino in med ostalimi člani kolektivov. S staranjem članov ZB so se pojavili novi problemi, kot problem stanovanja za borce, štipendiranje, prekvalifikacije, zdravstveni problemi ter premeščanje članov na boljša delovna mesta. Komisije aktivov so in še organizirajo obiske raznih proslav ter srečanja v partizanskih krajih, poleg tega pa skrbijo za politično udejstvovanje članov v tovarni in na terenu. Komisije aktivov so se s svojim delom v podjetjih uveljavile ter so si ustvarile tudi določen ugled pri samoupravnih organih in pri upravah tovarne.

Morala članov ZB se je v podjetjih zadnji čas zopet dvignila, ker vidijo, da nekdo skrbi za njihovo telo in življenje na sploh. Komisije aktivov so se v zadnjem času trudile, da bi se popravile krivice, ki so se dogajale posameznim borcem v podjetjih. Zaradi točnega pregleda članov ZB so komisije napravile analize sta-

(Nadaljevanje na 8. strani)

V današnji številki:

LOV NA NACISTIČNE OBLASTNIKE (Stran 4)

ZAHODNA NEMCIJA - TOVARNA OROŽJA (Stran 5)

Dobri klobuk mizarja Pavla (Stran 8)

OBČANOVA BELEŽNICA

— Vse na tem svetu je mogoče! Ni je stvari, da se je ne bi dalo urediti! — je vzkliknil prerok. Ker pa prerokom načelno ne verjamemo, zlasti če je za njihovimi kritičnimi kakršnakoli mistika, ne verjamemo tudi njihovim najrazličnejšim gestom. Toda — naj bo kakorkoli že, včasih je treba tudi njim dati prav in jim pritrčiti. In če so to zgolj izjeme, potem pač potrjujejo pravilo... Nič ne namreč izmed nas občanov ne bi mogel tega verjeti, kar se je pripetilo v neki štajerski komuni. Pravzaprav določnje: v nekem podjetju, ki je le deset ali dvajset minut vojnje dalet od štajerske metropole. Ne moremo reči, da podjetje, o katerem govorim, ni pomembno! Nikakor ne! Na seznamu izvoznikov ima zelo zavidno in pomembno mesto. Za devize delajo fantje in tem kolektivno; od zadnjega delavca do zadnjega uslužbenca ali vodilnega človeka. Vsak po svojih močeh in sposobnostih te zmožnosti. Za svoje delo so tudi nagrajevani. Eni bolj — drugi manj; po delu, odgovornosti, zavzetosti, iznajdljivosti, skratka po — kvalifikacijah.

Razmerja med najnižjimi in najvišjimi osebnimi dohodki se gibljejo v sicer razumnem razmerju 1:5, se pravi, da tisti, ki največ zaslužijo, prejmejo petkrat več osebnega dohodka od tistih, ki dobe najmanj. To

Nagrada za davek

je tudi prav! Naj zasluži tisti, ki več doprinese kolektivu in skupnosti, tudi več denarja! Podjetje posluje povsem dobro. Preudarno. Vsak dinar znajo dobro obrniti. Za vse to delo so bili ljudje še poleg mesečnega osebnega dohodka nagrajevani. Predvsem vodilni uslužbeni, in tudi za druge je ostala še kaka drobnina, ki pa se je v tem porastu življenjskih stroškov še kako poznala v družinskem proračunu! Toda — prišel je januar mesec. Mesec, ko je bilo treba prijaviti vsote osebnega dohodka, ki prekoračujejo devestito tisočakov in sodijo pod davčno obveznost. In ljudje — zgolj vodilni ljudje tega obravnavskega kolektiva so morali — da se ne bi zoperstavili zakonu — prijaviti svoj letni dohodek, ki je pač močno presegal mejo, ki ni obdavčena.

Na upravi za dohodke so izpolnili formularje in konec februarja so dobili z občine obvestilo o vsotah, ki jih je bilo treba odšteti za poravnavo obveznosti.

Te vsote niso bile majhne. Skoraj vsak bi moral plačati precej več kot petdeset tisočakov davka na osebn dohodek. (Koliko je znašal njihov osebni dohodek, izračunajte sami, kajti lestvica tako visokih obdavčitev mi, žal, ni znana!) — Ali jih ni škoda? — si je najbrž mislil (sprva samo mislil, potem pa to je povedal) sleherni izmed teh vodilnih uslužbencev. Res jih je škoda! In zakaj ne bi našli kakšne rešitve? Se za marsikaj smo našli rešitve, pa ne bi za to? Kolektiv (v kar dveh) ali samoupravni organi (tudi v to dvomim); verjetno pa so v najožjem krogu (to bi verjeti) sklenili, da se osim vodilnim uslužbencem tega podjetja izplačajo posebne nagrade za posebno prizadevanje in trud za razvoj podjetja! Seveda v zneskih, ki so jih dolžni odšteti upravi za dohodek občinske skupščine na račun davka na osebni dohodek!

Prerokom tudi sam ne verjamem. In ne bom jim nikoli verjel! Vendar bi v tem primeru, ki se je pripetil v kolektivu ob Dravi (in morebiti še kje drugje?), preroka še malce dopolnil: — Na svetu je res prav vse mogoče!

Čimprej zaključiti z vlaganjem prošelj

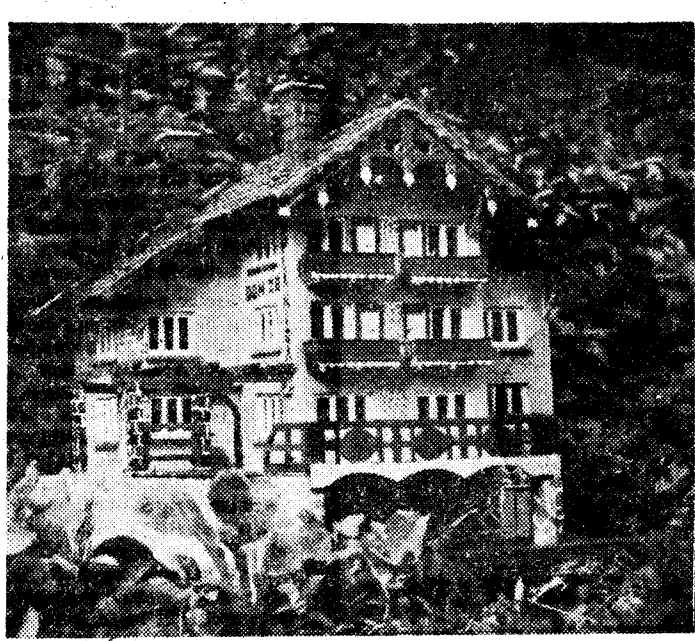
Na redni letni konferenci krajevnih organizacij ZB »Milan Majcen« v občini Ljubljana-Siška, ki je bila konec februarja, so med drugim razpravljali tudi o delu okoli priznavanja delovne dobe zaradi udeležbe v NOV.

V praksi je vsako leto težje iskati pričelke, ki bi potrdile pričevanje prošelca, pa tudi izjave teh so vedno bolj nepopolne zaradi tega, ker ljudje podrobno pozabljajo. Zato se pogosto pojavlja zahteva, da bi rok za vlaganje prošelj za priznavanje udeležbe v NOV v delovno dobo omejili. Tudi na konferenci krajevnih organizacij »Milan Majcen« so govorili o tem in postavljali že določene datume.

To vprašanje pa ne teži samo odgovornih aktivistov v ZB v Siški. Zato se je naš sodelavec obrnil na republiško predsedstvo ZZZ za pojasnilo.

Zvedel je, da sicer ni nobene datuma, po katerem bi prenehali sprejemati prošnje za priznavanje udeležbe v NOV v delovno dobo, toda te ne bodo, da se ta datum v prihodnjih dveh ali treh letih pojavi. Zato je treba ponovno poudariti, da vsi, ki mislijo, da imajo pravico do priznanja udeležbe v NOV v delovno dobo, čimprej vložijo prošnje. To pa iz popolnoma praktičnih vzrokov: leta teko, spomin pa bledi in ljudje umirajo.

V zvezi s tem bi organizacije ZB morale tudi napraviti evidenco med svojim članstvom, pa tudi med tistimi, ki iz tega ali onega razloga še niso člani, kdo ima udeležbo priznano in kdo ne. V praksi se namreč pogosto dogaja, da ta ali oni član vložijo prošnje za priznavanje udeležbe v NOV v delovno dobo šele takrat, ko svede, da bo od tega imel določeno ugodnost. To se pravi, navadno šele pred upokojitvijo. Posebno med kmeti, gospodinjami in delno med obrtniki je najbrž še precej takih, ki se doslej še niso spomnili, da bi utegnili nekoč potrebovati dokumente o tem, da so se udeležili NOV.



Zgradili bodo dom

Člani krajevnih organizacij ZB NOV v Framu (občina Maribor-Tezno) so sklenili, da bodo v pohorski vasi Planica postavili »Dom borcev.« V ta namen so izvolili gradbeni odbor, ki je že kupil zemljišče za gradnjo. To leži na približno 800 metrov nadmorske višine, cesta ni daleč, razgled je lep itd.

Pri vseh podobnih akcijah se navadno vedno predpostavlja vprašanje sredstev za gradnjo. Krajevna organizacija v Framu se je lotila te kočljive stvari z vso prizadevnostjo. Člani sami so prispevali 200 kubičnih metrov lesa. Dne 28. junija bodo pridelili veliko tombolo, preko nje pridobljena sredstva pa bodo dali za gradnjo doma. Pobirajo pa tudi prostovoljne prispevke posameznikov in gospodarskih ter družbenih organizacij ter prošnje vse, ki jim je pri srcu ta del Pohorja, da prispevajo nakažejo na naslov KZ Rače (tek. račun 604-12-1-230) za »Dom borcev« Planica. V TV-15 pa bodo objavili imena darovalcev in višino prispevka. Do zdaj še se zelo izkazali v železniškem transportnem podjetju Maribor, Zavarovalnici Maribor, »Impetu« v Slovenski Bistrici ter tovarni alu-

minija v Kidričevem. Do krajevnega praznika, ki bo 24. septembra v spomin na požig vasi Planica leta 1944, se bo od »Doma borcev« precej že lahko videlo, kar bo spodbudno vplivalo na vse, ki delajo za zgraditev doma.

Zakaj so se člani ZB lotili gradnje ravno na Planici? Razen že naštetih prirodnih pogojev je kraj zelo znan tudi iz NOB. Tamkaj so se zbirali partizanski novinci, ki so jih potem pošiljali v razne enote. Prav tako se je tam najprej začela razvijati ljudska oblast. Gospodarska komisija je imela svojo klavnico, od koder je potem oskrbovala enote in ustanove s svežim mesom. Blizu sta bila kurirska postaja in center obveščevalne službe, v vasi pa se je enkrat zadrževal tudi štab 14. divizije. Zaradi tega bo v domu poseben kotiček, kjer bodo hranili spominke predmete s tega dela Pohorja. Vsakdo si bo potem lahko sam ogledal tudi hiše in bunkerje ter kraje v okolici, ki so bili važni med NOB. »Dom borcev« v Planici na Pohorju bo postal priljubljeno zbirališče bivših borcev, pa tudi kraj, kjer se bodo odpočili in si nabrali novih sil za ustvarjalno delo.

1.200 stanovanj za borce

Da bi dokončno rešili stanovanjski problem bivših borcev NOV, morajo v Hrvaški zgraditi še okoli 7000 stanovanj. Če bodo stanovanja za borce gradili v sedanjem tempu, bodo v petih letih imeli vsi bivši borci v Hrvaški stanovanja. Letno namreč v hrvaški zgrade za borce okoli 1200 stanovanj. V letih od 1960 do 1963 so zgradili v Hrvaški okrog 3700 stanovanj za bivše borce.

Med najboljšimi v okraju

Letna skupščina ZROP občine Sentjur pri Celju je pokazala, da se uvršča med najboljše v celjskem okraju. Včlanjeni so vsi rezervni oficirji in podoficirji, ki so nastanjeni v občini.

Razen predavanj in praktičnih vaj se člani izobražujejo tudi s pomočjo tiska. Vsi člani so naročeni na »TV 15« in na »Vojaški informator«. Kot posledica takega dela se je pokazalo pri testiranju, da člani obvladajo vojaško strokovno gradivo. Kar 68 odstotkov vseh testiranih je pokazalo odlične in prav dobre rezultate, nezadostne pa samo 1,8 odstotka!

Na skupščini so tudi razpravljali o glasilu ZRB »TV 15«. Navzoči delegati so poudarili, da je ta list precej poživil delo ZROP. Člani ga zelo radi prebirajo. Najbolj zanimivo pa je to, da ga radi berejo tudi drugi občani.

Med načrti za bodoče delo so omenili tudi ureditev prostorov, kjer bi delovalo predsedstvo. Tam bi uredili tudi strokovno knjižnico. Razen redne pomoči, ki jo ZROP daje predavateljem predvojaške vzgoje, bodo organizirali predvajanje filmov iz NOB za šolske otroke, mladino in za prebivalstvo.

Člane, ki se ne udeležujejo predavanj in sestankov, bodo obiskali in se z njimi osebno pogovorili.

Na skupščini so tudi počastili spomin narodnega heroja Ivana Kovačiča-Efenke, ki je bil član te organizacije, pa je umrl. Predstavnik okrajnega predsedstva ZRB — komisija za rezervne oficirje in podoficirje, tovariš Divjak, je izročil za posebne zasluge in uspehe pri delu v ZROP vojaški odlikovanji tovarišema Martinu Vinkšću in Vladu Gorjupu.

Poljska vlada je nekaterim vladam uradno predložila predlog o »zamrznjenju jedrskega orožja v osrednji Evropi«, imenovan »Gomulkov načrt«, ki med drugim predvideva: pogajanja o sklenitvi nenapadnega pakta med NATO in Varšavskim paktom in splošni ter polpolni razorožitvi.

Ameriški predsednik Johnson je poudaril, da ZDA ne bodo sprejele nevtralizacije Južnega Vietnama. Sporočil je tudi, da so v ZDA zgradili poskusno raketo letalo »A-11«, ki leti hitreje kot 3200 in višje kot 21.000 km.

Sestanek zunanjih ministrov afriških držav v Lagosu je čestital Somaliji in Etiopiji, ker sta ustavili ogenj na mejah, predlagala pa, naj razorože vse civilno prebivalstvo na spornem ozemlju. Ministri so pozvali vlado Vel. Britanije, naj začne ukrepati na umiritev napetega stanja v Juž. Rodeziji, sicer bodo članice Organizacije afriške enotnosti ponovno proučile svoje diplomatske in druge odnose z Vel. Britanijo.

Na poziv CK KP Kitajske je odpotovala v Peking delegacija Romunske delavske partije: razgovarjala se je o odnosih med obema partijama in obema državama ter o odnosih med socialističnimi državami in o komunističnem svetu sploh.

Na razširjeni seji glavnega odbora SZDL Slovenije so izbrpno govorili o kmetijstvu oziroma socializaciji kmetijstva ter o najbolj perečih problemih naše vasi v zvezi s tem pa seveda o nalogah organizacij SZDL. Številni govorniki — med njimi je bil tudi sekretar CK ZKS Miha Marinko — so poudarjali prizadevanja za nadaljnje razvijanje kmetijske proizvodnje, v zvezi s tem pa tudi o preobrazbi kmetijstva, kjer se morajo usklajevati interesi oz. vloga proizvajalca delavca, zasebnega kmeta ter interesi družbe kot celote. Razširjena seja je priložila vsem organizacijam SZDL naj skrbno prouče gradivo zasedanja in sprejmejo ustrezne sklepe za nadaljnje delo.

Znani nacist, advokat Schöttler, ki je pred meseci vložil »tožbo« proti Koči Popovici, je pred dnevi pri državnem tožniku v Karlsruhe vložil tožbo proti podpredsedniku SFRJ Aleksandru Rankoviću, češ da je kriv »za pokole« nad ujetimi nacističnimi vojniki in pripadniki nemške manjšine v Jugoslaviji. Ne dvomno je to nacistično izzivanje nov dokaz, kako bi radi nacisti rehabilitirali svoje zločinsko početje na račun upravičenega boja narodov proti zavojevalcem. Najbolj čudno pa je, da postajajo take obtožbe »dokumenti«, ki ji zahodnonemško tožilstvo sprejema. S tem pa kršijo mednarodni zakon, po katerem nemške oblasti ne mejo imeti niti nimajo pravice vlagati obtožbe in uvajati kakršnekoli postopki proti državljanom držav antihitlerjevske koalicije zaradi njihovega sodelovanja v boju proti okupatorskim silam ali zaradi delovanja v tej smeri.

Dogodki tedna

V Argentini so aretirali dr. Gerharda Bohneja, nacističnega zločinca, obtoženega aktivnega sodelovanja pri izvajanju Hitlerjevega programa — ubijanja iz »usmiljenja«. Kriv je za smrt najmanj 80.000 ljudi.

Dva Berlinčana sta hotela pred poslopjem jugoslovanske vojaške misije v Zah. Berlinu sprožiti dve bencinski bombi, dva Berlinčana pa sta hotela na istem poslopiju izobesiti plakat z zahtevu, naj ne plačajo Jugoslaviji odškodnine za žrtve nacizma.

Vodja sovjetske parlamentarne delegacije, ki je obiskala Pariz, je odgovoril, da so možnosti, da bi de Gaulle obiskal Moskvo.

Poglavitna naloga svetovne konference o trgovini in razvoju — je rekel generalni sekretar OZN U Tant — je ustvariti mednarodne trgovinske pogoje, ki bodo olajšali razvoj manj razvitih dežel. Generalni sekretar OZN za trgovino in razvoj Raul Prebisch pa je izjavil, naj bi bila svetovna gospodarska konferenca odkrit in stvaren boj za temeljito reorganizacijo mednarodne politike in meddržavnih odnosov, in kritiziral premajhno zainteresiranost gospodarsko močnejših držav v pripravah na svetovno konferenco.

Varnostni svet je soglasno sprejel osnutek resolucije o ureditvi ciprskega problema. Resolucija predvideva, da bodo prišle na otok mednarodne sile pod avtoriteto OZN, U Tant pa bo imenoval posredovalca, da bo uredil probleme med Turki in Grki na Cipru.

Kairski časopisi so sporočili, da bo predsednik Naser pred sestankom nevezanih držav obiskal Jugoslavijo, kamor ga je povabil predsednik Tito.

V zvezi z zahtevu svetovnega židovskega kongresa, da za nacistične vojne zločince ne bi smelo veljati načelo, da njihovi zločinci oz. odgovornost zanje zastari po petnajstih letih, oziroma, da se ta doba podaljša na dvajset let, menijo parlamentarni krogi v Zah. Nemčiji, da bi morebitne spremembe povzročile »pravne in ustavne motnje«.

Pripadniki inženirske enote JLA, ki je zrasla ter se razvijala na borbenih tradicijah I. inženirske brigade vrhovnega štaba NOV in POJ, je praznovala v Drvaru 20-letnico ustanovitve te brigade.

Ciprska delegacija je uradno obiskala Moskvo in prisostvovala slovesnostim ob odprtju letalske proge med Moskvo in Nikozijo.

Českoslovaški predsednik Antonín Novotný je na zasedanju centralnega odbora českoslovaške ljudske stranke izjavil, da bo ČSSR v skladu s politiko miroljubnega sožitja podprla vse korake za ublažitev mednarodne napetosti in sporazumevanje med narodi. Spregovoril je tudi o procesu zblizevanja Čehov in Slovkov kot dveh enakopravnih narodov ČSSR.

V Atenah je 6. marca v starosti 62 let umrl grški kralj Pavel I. Pred tednom dni je bil operiran na želodcu, vendar je zaradi notranjih komplikacij umrl. Na prestolu ga je zamenjal njegov sin Konstantin.

Na dvanajstem plenumu centralnega sveta Zveze sindikatov Jugoslavije so obravnavali nekatere slabosti in negativne pojave v družbenih odnosih in delovnih organizacijah.

Študijsko partijska delegacija Fronte nacionalne osvoboditve Alžirije je imela razgovore z delegacijo CK ZKJ in se je živo zanimala za jugoslovanske izkušnje ter za vlogo ZK in SZDL ter drugih naših družbeno političnih organizacij v našem družbenem sistemu in sistemu družbenega samoupravljanja.

Dnevni red konference OZN za trgovino in razvoj je dokončno sestavljen in obsega 18 točk. Konferenco bo v Zenevi začel sekretar OZN U Tant.

Predstavniki organizacij žrtve nacizma iz 12 držav so poslali v Bonnu protest zaradi osnutka zahodnonemškega zakona, po katerem bi izplačali odškodnino zahodnonemskim državljanom za odvzeto premoženje, ki so ga pridobili za časa tretjega rajha z »nakupom« od Židov in drugih žrtve nacističnega nasilja.

Brazilski nacionalni kongres je predlagal, naj bi v novem Skopju zgradili »Solo Brasil«, ki bi jo brazilsko ljudstvo poklonilo prizadetim Skopjancem.

Sekretar ZK ZKS Miha Marinko in predsednik izvršnega sveta SRS Viktor Avbelj ter član izvršnega sveta Rudi Čačinović so obiskali Pomurje.

Izvršni svet SRS je na svoji zadnji seji obravnaval poročilo o gibanju osebnih dohodkov in življenjskih stroškov ter o pojavih na trgu, pri čemer je ugotovil, da rast osebne trošnje zaostaja za razvojem gospodarstva.

Osankarica naj se vključi v I. slovensko planinsko transverzalo

Nisem samo planinec, ampak tudi obiskovalec zgodovinskih krajev in obeležij iz NOB. Zdi se mi zato, da gre planinska trasverzala na Pohorju mimo nekaterih krajev, ki bi se jih morala dotakniti. Prav posebno pa to velja za zadnje bojišče Pohorskega bataljona nedaleč od kočje na Osankarici. Poprej, ko je bila vključena kočja Sumik, je bilo to drugače, toda ta točka je odpadla. Od Mariborske kočje do Peska pa je kar pet ur hoda. Zato bi bilo prav, če bi tudi se sami planinci predlagali vključitev Osankarice v transverzalo.

Pot transverzale bi se dala speljati ob sami cesti na razpoju pred zgodovinsko kočjo na Sumiku. Ah, pa še prej, da bi prišli mimo Črnega jezera na Osankarici. Ta naj bi bil transverzaln žig bojišča Pohorskega bataljona. Mimo naj bi šla transverzalna pot dalje proti Pesku. Tako se planincem ne bi bilo treba vračati nazaj na Osankarico. V koči na Osankarici je tudi muzej Pohorskega bataljona.

Tisti, ki oskrbujejo planinsko kočjo na Osankarici, se bodo morali potruditi, da bo pot do bojišča, oziroma spomenika, boljše označena. Da se ne bo zgodilo, da bi moral obiskovalec, planinec nazaj, ker ne bi našel spomenika zaradi pomanjkljivo markirane poti. FRANC PACNIK



USPEHI IN NALOGE ZROP NA VIČU

Na redni letni skupščini ZROP občine Ljubljana-Vič-Rudnik so se konec februarja sešli izvoljeni delegati 13 krajevnih organizacij.

Med drugim so se na skupščini tudi dotaknili dela personalne komisije. Ta je med letom pripravila predloge za napredovanje v činu za rezervne oficirje. Tako je 36 rezervnih oficirjev dobilo višji čin. Odlikovanih je bilo pet članov. Komisija je s pomočjo oddelka za narodno obrambo občinske skupščine uredila tudi dokončno evidenco vseh rezervnih oficirjev in podoficirjev v občini, sodelovala pa je tudi pri izbiri kadra za mladinske odrede, anketiranju in testiranju.

V letošnjem letu čakajo ZROP nove naloge, zato bo potrebno bolj usklajevati delo krajevnih

organizacij. Krajevne organizacije ZROP bodo morale pravočasno predložiti občinskemu predsedstvu načrte svojih akcij skupaj s potrebami po finančnih sredstvih. Novost v delu organizacije ZROP bi bilo premešno tabornjenje mladinskih enot. ZROP naj bi skupno z organi oddelka za narodno obrambo občinske skupščine pripravila partizanske pohode mladinskih enot v kraje, znane iz NOV. Tudi člani ZROP naj bi se teh pohodov udeleževali v večjem številu kot komandirji, organizatorji, svetovalci pri reševanju taktičnih nalog itd. Taki partizanski pohodi naj bi bili

hkrati z drugimi akcijami mladinskih enot tudi osnova za sodelovanje enot civilne zaščite, kot so gasilci, sanitetci, ABH služba itd.

Druga naloga, ki bi ji moralo ZROP posvetiti več pozornosti, pa je delo s šolsko mladino.

Alžirske borbenne pesmi na ploščah

Pred dnevi so začeli v Zagrebu prodajati gramofonske plošče, na katerih so posnete borbene in narodne pesmi Alžirije. Na posebni plošči je posneta tudi alžirska narodna himna »Jugoton«, ki je posnel te plošče, je doslej posnel in izdal že eno serijo alžirskih borbenih pesmi.

V vseh povojnih letih so bili partizani in partizanke tisti, ki so nosili levji delež pri izgradnji nove Jugoslavije. Tako, da so danes ti ljudje, kar jih je še živih, prezgodaj ostareli, živčno izčrpani. Nekaj jih je že upokojenih, drugi, ki imajo le še nekaj let do upokojitve, pa uveljavljajo svoje pravice...

So pa tudi borci, ki jih je ljubezen do kmetovanja, do zemlje, vrnila na domove. Posledice partizanstva so ostale tudi na njih. Danes so živčno izčrpani, bolni, za delo nesposobni. Otroci nočejo ostati doma, da bi prevzeli kmetije. In tako nemalokrat slišim: kaj mi pomaga, če sem bil partizan. Obveznosti kmeta-borca do družbe so iste kot tistih, ki so morda prespali v snegu samo eno noč...

Ti borci tožijo, da jih tarejo visoke družbene davke, ki jih težko ali pa sploh ne morejo poravnati. Teh primerov je posebno veliko v hribovskih kmetijah. Prošnje za znižanje družbenih davkov so jim skoro vedno zavržene z odgovorom: da naj zemljo odstopijo družbi.

Mislim, da se tem ljudem dela krivica. Mnogokrat ta zemlja ni primerna za družbeno obdelavo, pa tudi — vzeti človeku zemljo s ekonomskim pritiskom ni človeško. Dobro bi bilo, da bi občine probleme teh borcev reševale bolj tovariško. Otroci teh borcev naj bi dobili stipendije. Znižajo naj se jim, če je opravljeno tehtno, družbene davke ali pa naj se jim dodeli ustrezna pokojnina in se jih tako vsaj v neki meri izenači z ostalimi tovariši — soborci. To bi bil skromen delež družbe ljudem, ki so vsestransko sodelovali v NOB.

J. P., stoođstotni invalid

Ob tabornem ognju

Ko vam pišem, imam v mislih tisti tako zaželeni ogenj, ki so ga kurili naši partizani, premraženi, v hudih mrzlih nočeh, da so se ob njem ogreli. Ogenj, ki je gorel pod partizanskimi kotli, kjer se je kuhala skromna hrana. Hrana, ki jo je partizanski kuhar najskrbneje, po svojih takratnih močeh, pripravil, da so se borci nasitili in dobili novih moči za nadaljnje pohode in boje. Ogenj, ki je nepretrgoma gorel od leta 1941 do 1945, ko so partizanske enote zadajale zadnje udarce nemškemu osvajačcu in njihovim hlapcem. Ogenj, ki je gorel v srcih vseh zavednih Slovencev, ki so trpeli po zaporih v Celju, Mariboru, Begunjah; po taboriščih v Dachau, Mauthausnu, Oswiecimu in drugod. Ogenj, ki je dajal novih moči trpečim, ki so imeli eno samo željo, pregnati okupatorja in njegove pomagače in se vrniti v domovino, ki bo svobodna in srečna za vse ljudi, ki bodo v njej živeli.

Ena izmed teh sem tudi jaz. Bila sem zaprta, moža so mi ustrelili kot talca. Dva sinova sta se borila, tretjega so mi odpeljali v Dachau. Iz taborišča se je vrnil na smrt bolan, rešila ga je le železna volja do življenja. Ozdravel je po treh letih, a je ostal težak invalid. Vrnila sta se tudi sinova — partizana. Domačija je bila izropana. Z delom je bilo treba pričeti s podvojeno močjo. Sinovi so se takoj vključili v graditev ljudske oblasti, ki naj zagotovi vsem pošteno plačilo za pošteno delo.



Z NESTLOM PO KOROŠKEM

Preden smo odšli, me je prvič nagovoril. V rokah je držal težko, čisto novo ročno strojnico; samo dve taki sta bili v pošiljki in marsikateri izmed nas bi jo želel imeti.

— Veš, Kos, tole sem izprosil zate v štabu. Saj jo boš nosil?!

Bil sem presrečen, ko mi jo je izročil. Svojo brzostrelko sem dal Nandetu, ki je bil tudi v naši patrulji. Tako nas je bilo izmed enajstih šest oboroženih z avtomatskim orožjem, in sicer smo imeli dve lahki brzostrelki, dve angleški »kroparici«, strojnico in parabelo. Vsak je dobil še po dve ročni bombi in približno tri kilograme plastika.

Naša naloga je bila priti neopazno v Ziljsko dolino, tam poizkusiti razstreliti glavni železniški most čez Zilo na železniški progi Beljak—Italija, potlej pa razdejati viadukt v Suhu in »Hudičev most« (Teufel Brücke) na Ljubeljski cesti.

Po tednu dni pleznja po severnih grebenih Karavank (spotoma smo obračunali z gestapovskim obveščevalcem v Mačah, ki je bil kriv smrti Matije Verdника-Tomaža), smo naposled le prišli na cilj. Dobili smo zvezo z beljaškim okrajnim komitejem KP, katerega člani so bili v zemljanki, nekje ob vnožju Karavank. Na javko sta zvečer odšla Nestl in kurir. Proti jutru se je Nestl vrnil zelo slabe volje, češ da mu je sekretarka Andreja (Kmetova) prepovedala kakršnokoli vojaško akcijo na tem terenu. Jaz sem vztrajal, naj bi se s komitejem še enkrat pogovorili, in sicer tako, da bi nas obiskala sekretarka. Nam je šlo namreč le za to, da se neopazno približamo močno zastraženim mostovom, bliskovito izvedemo akcijo in zgineмо s tega območja. Zato pa je seveda treba imeti natančne skice položaja in dobro urejeno terensko obveščanje.

Ko je naslednji dan prišla sekretarka sama k nam, smo vsi skupaj ugotovili, da tudi hrane ni, čeprav so nam pred odhodom iz Logarske doline zagotavljali, da je vse urejeno. Ko smo zvečer hoteli v dolino po hrano, so nam tudi to prepovedali, zaradi dekonspiracije terena. Seveda smo se navsezadnje s sekretarko sprli. (Zaradi tega je Nestl in mene oblastni komite za Koroško pozneje kaznoval. Menila sva namreč, da so politični delavci na tem območju skrivati in to tudi sekretarki Andreji glasno povedala.) Kadarkoli sem pozneje razmišljal o tem sporu, zlasti pa še po drugi pridigi, ki nam jo je naredil Matjaž (inž. Pavle Zavarar, takratni sekretar OBKOM za Koroško, mi je bilo žal izrečenih besedi, saj bi tako idealnega in poštvalnega tovariša, kot je bila Andreja, verjetno takrat težko našli.

Slabe volje in lačni smo se vračali. Na planini pod Kepo je Nestl ukazal ustreliti ovco, ki smo je potem skuhali. Bil je lep nedeljski dan. Verjetno je kak tam okoli stikajoč pastir slišal strel ali opazil ogenj ali pa celo našega stražarja in stekel v dolino obvestiti posadko posebne gorške SS policije v Bačah. Tik pred našim prenikom smo jih opazili; bila je kolona kakih tridesetih »zelencev«.

— Zdaj lahko preizkusimo tvojo »amerikan-ko«, mi je dejal Nestl.

Ko je zaropotalo in se je vsulo, so se popolnoma razpršili. Pozneje, poleti, ko smo nekaj tistih zelencev ujeli, so pripovedovali, da so takrat vsi mislili, da streljamo nanje s težko strojnico.

Nekaj dni pozneje smo si viadukt v Suhu temeljito ogledali. Nestl je odločil:

— Za te traverze razstreliti nas je dovolj pet! S seboj je vzel minerca Branka in še tri tovariše. Ze ponoči so se vrnili v naše začasno

taborišče. Nestl je bil zelo slabe volje, zakaj miniranje ni uspelo. V prvem mraku, pred obhodom sovražnikove patrulje so utegnili pritrčiti plastik. Toda ta se je le vžgal in izgorel z močno sijočim plamenom; razstrelivo je bilo brzkone slabo pripravljeno. Ker smo naslednji večer zaradi hrane še nekaj stikali na tem sektorju, pri tem je bil ranjen minerec Branko, so vojaki iz okoliških postojank s pomočjo vojaške straže priredili naslednji dan celo manjšo hajko na nas ter smo se umaknili proti Podljubelju in takoj začeli snovati načrt za razstrelitev cestnega viadukta ali »Hudičevega mosta«.

Ta viadukt je bil na glavni cesti Borovlje—Tržič, ki pelje čez Ljubelj. Premaknili smo se na jugozahodno pobočje Macenskega hriba, od koder smo z daljnogledi lahko opazovali sam most in tudi dokaj velik vojaški promet na cesti. Od kar so začeli zavezniki bombardirati železniške proge, iz Nemčije proti Italiji, se je vojaški promet na tej cesti zelo povečal. Seveda je bil viadukt močno zastražen. Morebiti tudi zato, ker so Nemci pod ljubeljskim prelazom kopali predor. To delo so opravljali politični jetniki, ki so jih zvečine prignali iz zloglasnega Mauthausna.

Obveščevalci so pripovedovali, da močne betonske bunkerje na obeh straneh mostu Nemci zasedajo šele, ko se zmrača. Stalne nočne patrulje pa da vso noč krožijo iz majhne postojanke tik nad mostom; da hodijo proti prelazu, do neke gostilne in nazaj čez most proti naselju Podljubelju. Mi podnevi nismo mogli ugotoviti, kako pravzaprav strazižo most. Najbolj pomembno, kar so obveščevalci ugotovili, je bilo, da ima most na obeh straneh komore za miniranje; le-te da so bile baje zgrajene že v prvi svetovni vojni in da so pokrite z železnimi ploščami v velikosti kakih 60 x 60 cm, ki jih je moč dvigniti ter da so komore tik ob robu, na vsaki strani glavnih nosilcev oboka. Dokaj pomembna je bila ugotovitev obveščevalcev, da je mogoče do mostu skoraj neopazno prilesti po strmih grebenih kanjona Belšice. Le, če bi kdo s ceste all z mostu opazoval strmine kanjona, bi opazil plezajoče. No, kanjon je bil na gosto obraščen z grmičevjem. Potemtakem so bili vsi podatki, ki smo jih zbrali, predvsem nam v prid.

Zategadelj je bil Nestl prepričan, da se bo akcija posrečila. Njegova dobra volja je seveda prešla tudi na nas. Pripravil je načrt. Ker smo minerca Branka s spremljevalcem poslali v bolnišnico, nas je ostalo devet. Razen Nestla smo vsi nosili nahrbtnike — nemške telečnjake. V njih je imel vsak po dva do tri kilograme plastika, kar sem že omenil. Ko smo plastik zložili na kup, je bilo približno dvajset kilogramov sila močnega eksploziva, ki bi po naših računih popolnoma zadostoval za razstrelitev viadukta. Seveda smo prinesli tudi zažigalne vrvice, detonatorje in še druge minerske pripomočke.

Bilo je tretje ali četrto popoldne, ko nam je Nestl ponovno, vsakemu posebej natančno razložil, kaj bo delal. Akcijo bomo izvedli v mraku, takrat, ko gre prva nemška patrulja kakih dvajset mož iz postojanke čez most proti ljubeljskemu sedlu in se vrača šele čez kaki dve uri. V tem času moramo biti na mostu in ga razstreliti.

— Ti, Kos, in ti Ludvik, je rekel Nestl, bosta prva splezala na most, stekla čezenj v smeri proti Borovljam ter tik pred bunkerji, ki bodo brzkone še prazni, zavlela levi in desni rob ceste ter imela približno 150 m oddaljeno postojanko v šahu. Kos, zanesem se nate in na tvojo »mašnico« ter na Ludvikovo drznost! Me razumeš, Kos?

(Nadaljevanje)

Ob združitvi ortopedskega podjetja »Soča« z Zavodom za rehabilitacijo invalidov

(Nadaljevanje s 1. strani)

da ortopedija sama ni rentabilna, niso opravičljivi, kajti, če bi to bilo res, bi vsa taka podjetja propadla že v prvih letih obstoja. Ker pa ta proizvodnja je in mora biti rentabilna, se vsiljuje vprašanje, zakaj imajo vsa taka podjetja tako široke programe proizvodnje?

Odgovor na to vprašanje je v tem, da pristojni činitelji niso uveljavili takih ukrepov, ki bi vodili k napredku proizvodnje ortopedskih pripomočkov.

ketariatu za socialno varstvo SRS. Ker so le-ti že tudi sami uvideli potrebo po rešitvi tega problema in je tudi težnja po integraciji obeh podjetij postajala vse bolj izrazita, so v obeh navedenih ustanovah že izločili sredstva za investicije za povečanje stavbe, a letos bodo izločili še nadaljnja sredstva, potrebna za izboljšanje strojne opreme.

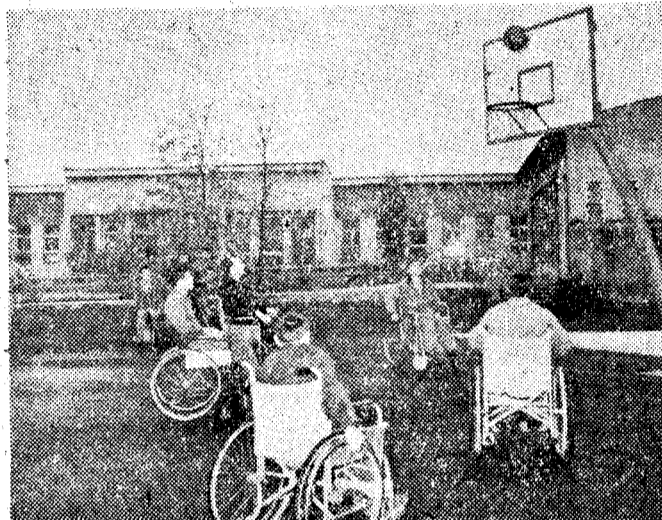
Vodstvo Zavoda za rehabilitacijo namerava reorganizirati dosednji obrtni način izdelave ortopedskih pripomočkov

moške pa bi invalidom prilagajali v zavodu za rehabilitacijo. Ta proces bi bil sestavni del medicinske rehabilitacije. Vsa ostala dela, ki niso v strokovnem pogledu tako zahtevna in pri katerih ni nujno sodelovanje tehničnega in zdravstvenega delavca, bi opravljale samostojne delavnice ali pa podružnice v Mariboru, Celju, Kopru in Gorici, a za ljubljansko področje v centrali v Ljubljani.

Če bo ves navedeni program uresničen — in vse kaže, da bo — potem smemo pričakovati, da bo izdelava ortopedskih pripomočkov močno izboljšana. Industrijska izdelava polizdelkov bo močno vplivala na skrajšanje rokov dobave. Jamstva za izboljšanje pa dajejo ukrepi, ki jih je vodstvo združenega Zavoda za rehabilitacijo že naredilo. Skupno z ortopedsko kliniko so začeli s sistematično vzgojo tehničnih kadrov, predvsem tistih, ki delajo na nadaljnjem razvoju ortopedije in tistih, ki prilagajajo ortopedске pripomočke invalidovi poškodbi. Vsi ti morajo imeti najnujnejše znanje iz anatomije in nekaterih drugih vej medicine.

Združitev »Soče« z Zavodom za rehabilitacijo invalidov je omogočila, da medicinski kader v zavodu neposredno sodeluje s proizvodnjo in sprti odpravlja vse pomanjkljivosti in napake, ki so doslej bistveno vplivale na kakovost ortopedskih pripomočkov.

V zavodu so ustanovili že tudi razvojno-konstruktorski oddelek z nalogo, da razvija in raziskuje nove možnosti v razvoju ortopedije. V tem oddelku sodelujejo tehnični in medicinski strokovnjaki. V. M.



Najtežji invalidi igrajo kosarko pred Zavodom za rehabilitacijo invalidov v Ljubljani

kov. Še danes namreč nimamo lastne tipizacije in standardizacije, ki naj bi vplivala na red na tržišču z ortopedskimi pripomočki. Vsako podjetje ima svoj koncept izdelave, a tisti, ki naj bi bil odgovoren kot razsodnik o funkcionalni bfezhbnosti ortopedskih pripomočkov, nima nobenih osnov normativov in zaradi tega je na tržišču z ortopedskimi pripomočki tako, da proizvajalec izdeluje po lastni volji in sposobnosti, a potrošnik izdelek plača, ne glede na to, ali le-ta ustreza ali ne.

Zavod za rehabilitacijo v Ljubljani je bil tudi doslej nadzorni organ nad izdelki ortopedskih podjetij v Sloveniji, a razmer ni bilo mogoče izboljšati, ker so vsem zahtevam po skrajšanju rokov dobav in po izboljšanju kvalitete postavljali nasproti ekonomski račun. Podjetje »Soča« je računalo, da s postransko proizvodnjo rešuje ekonomsko situacijo. In ker so bili vezani na drugo proizvodnjo, so zamujali roke v ortopediji.

Že v letu 1963 sta vodstvi Zavoda za rehabilitacijo in »Soče« skupno reševali to zadevo in prišli do sklepa, da je treba na področju ortopedije ukrepati odločneje. Ugotovili so veliko pomanjkljivost na strojnih in prostornih kapacitetah »Soče« in to prikazali pristojnim organom — Zavodu za socialno zavarovanje in Se-

tako, da bodo vse dele le-teh izdelovali na industrijski način. Vsa ostala ortopedska podjetja in delavnice v Sloveniji bi zalagali z ortopedskimi polizdelki in delno tudi končnimi, izdelanimi na industrijski način. Komplicirane pripo-

Na dopustu, ob morju ali v planinah, naj vas spremlja osvežujoča cigareta

NORD filter
TOBAČNE TOVARNE
V LJUBLJANI

NORD FILTER

NORD FILTER

Ob obletnici »preserskega procesa«

(Nadaljevanje s 1. strani)

v noči med 4. in 5. decembra, ko je bil napaden most pri Preserju, zadnji vlak ravno čez ta most. Čeprav je na sojenju dokazal svoj alibi v uradnim potrdilom, da je v usodni noči pripeljal svoj vlak v Ljubljano ob dveh ponoči in da torej ni mogel sodelovati pri napadu, so ga vseeno obsodili na smrt in ustrelili. Bil je v najlepših letih, nameraval se je poročiti še tisto zimo. Spominjam se ga, kako sva ležala v isti sobi na slami in se učila ruščine. Imel je kodraste lase, bil je nekoliko naprej nagnjen, poln načrtov za prihodnost in ukažen.

Anton Debevcu so policisti z lesenimi kijami polomili več reber in ga tudi ustrelili. Ustrelili so tudi brata Franca in Miho Riharja, le jaz najmlajši brat sem se rešil, ker sem v smrtni celici začel simulirati blaznost. Po večletnem bivanju v mladinskem zavodu za umobolne v Modeni, sem se leta 1945 srečno vrnil domov.

Jože Palčič, krojač iz Borovnice! Vidim ga v kratkem zimskem površniku, prijaznega in vedrih očeh. Seznanila sva se na sodniškem hodniku, ko sva čakala na zaslišanje. Slutil je smrt, ker je bil ves čas

potrt in molčeč.

Ivan Žigman iz Bistre je bil moj sošolec. Tih, skromen, dolg fant v škornjih in zelenih hlačah. Med spanjem se je z zgornjim delom života zibal kot nihalo ure. Imel je neke vrste živčno bolezen. Jetniški brivec »Krvava lira« mu ni hotel obriti prvega puha pod nosom, ampak mu je namiljeno lice »obril« kar z zamahom brisače. Po tem ponižanju si je večkrat naskrivaj ogledoval in prešteval redke kociče, pri tem pa se je posluževal žepnega zrcalca. Ko je »Krvava lira« pozneje zvedel, da so fanta ustrelili, je obžaloval, da mu ni ustregel vsaj za zadnjo uro, da bi šel vsaj obriti na »oni svet«.

Progovni delavec Anton Troha (ali tudi Jože. Imena se več ne spomnim, ker sta bila dva Troha). Ob aretaciji na železniški progi so policisti našli pri njem seznam 15 progovnih delavcev. Tisti dan jih je vodil pri delu namesto odsotnega deseterja. Seveda so se vsi ti delavci kmalu znašli za zapahi. Da je po nerodnosti pahnil v nesrečo toliko ljudi, ga je ves čas zelo mučilo. Ves je propadel in nekoč se mu je tudi zbledlo. Pa tudi policisti so ga zverinsko pretepali, ker je zanikal, da so imena s se-

znama imena partizanov.

Od ustreljenih se spominjam še Franca Babška, Franca Letonjo, Avgusta in Martina Tomažina ter Franca Vrhovca. Ne spominjam pa se Cirila Gabrovška, Franca Vončine in Vinka Ogrina, ker nismo bili skupaj zaprti. Videli smo se le na sojenju.

Obtožnico v italijanščini sem izgubil nekje v Italiji, najbrž v »sobi norceev« v Bologni, ko so mi stražarji vložili ključavnico na kovčku ter pokradli perilo. Pri tem so odlomili tudi ročaj kovčka, tako da sem ga moral nositi odslej pod pazduho.

Prav bi bilo, če bi se kdo lotil dokumentarne obdelave »preserskega procesa« v knjižni obliki. Tudi sam bi bil pripravljen sodelovati, dokler se še česa spominjam.

To je bil proces, ko so tudi sami sodniki vedeli, da gre za nedolžne ljudi, ki niso imeli s partizanskim napadom povečini nobene zveze. Kljub temu so jih obsodili na smrt in postrelili. Noben zagovor in tudi popolnoma verjetni alibi ni pomagal, za dokaze pa so služila pod mučenjem izsiljena priznanja in dvomljivi materialni dokazi (npr. blatni škornji, to, da je bil nekoč neobrtil, pričevanje ovaduhov



Preserske žrtve na ljubljanskem pokopališču

bratov Lichtenberg itd.). Italijanske oblasti so dejansko ustrelile 16 obsojencev (7. IV.

1942) iz »preserskega procesa« kot talce, ker so na tak način skušale doseči, da bi partizani

prenehali napadati... Dosegli pa so ravno nasprotno!
VINKO RIHAR

Viteški oklep in obleka za kozmonavte sta si nekoliko podobna. Pravi, da so to opazili tudi krojači kozmonavtskih oblek in so skrbno proučevali viteške srednjeveške oklepe, kar jim je menda pomagalo pri izdelavi pregibov na ramenih, laktih in kolenih kozmonavtskih oblek.

Zyok se širi v zraku s hitrostjo kakšnih 340 m v sekundi, v vodi s hitrostjo kakšnih 1440 m, v raznih kovinah pa s hitrostjo 3000 do 5000 m v sekundi.

Zmrznjenega človeka so oživili. Pri Aktjubinski v Kazakstanu (ZSSR) so našli traktorista Vladimira Harina, ki ga je bil zajel in zasul snežni metel. Bil je popolnoma zmrznjen. V snegu je ležal 30 ur. Očepjali so ga v bolnišnico, kjer so ugotovili, da njegovo srce ne bije. Oči so mu bile pokrite s tankim slojem ledu. Zdravniki so ga masirali z alkoholom. Hkrati so ga poskušali oživiti z umetnim dihanjem. To je trajalo pet ur. Pokazala so se znamenja oživljanja. Polagoma je popolnoma oživel. Prebolel je pljučnico. Odrezali so mu pet prstov. Naposled se je vrnil domov popolnoma zdrav.

Kmalu bodo ščitili otroke pred otroško paralizo s krvnim mlekom, ki mu bodo dodali antiparalitični virus — je izjavil pariški profesor Lepin. Z istim zdravilom bodo tudi zdravili otroke, obolele za otroško paralizo.

Promet v reški luki je letos do konca oktobra 4.928.000 ton blaga ali za 281 ton več kot lani vse leto, ko so na Reki zaznamovali največji povojni obseg poslovanja.

Največja italijanska luka je Genova, skozi katero je šlo 1962. l. več ko 28 milijonov ton blaga. Luške zmogljivosti te luke so stalno preobremenjene, tako da čakajo ladje do 8 dni na vrsto za razkladanje tovora. Nizozemski ladijski lastniki so zaradi tega povečali za 15 % tarife za prevoz blaga skozi to luko.

Zanimivo

Na območju ZSSR je okrog 150.000 rek, katerih dolžina znaša — pri vsaki reki — nad 10 km. Skupna dolžina vseh vodnih tokov v tej veliki deželi znaša približno tri milijone kilometrov. To pomeni, da bi nepretrgano dolžina teh rek lahko 75-krat obkrožila zemljo natančno po črti ekvatorja. Največje reke v ZSS so v Sibiriji in se zlivajo v Severno ledeno morje. Najdaljša reka je Lena — 4270 km. Največjo površino izliva ima reka Ob — 2.930.000 kv. km. Največjo količino vode pa vsebuje reka Jenisej; ob njenem izlivu preteče povprečno 18.000 kub. metrov vode v sekundi.

Na svetu je 84 jezer s površino, ki je večja kot 1000 kv. km ter ustreza približno površini naših treh največjih jezer: Skadrskega, Ohridskega in Prepsanskega jezera. Po površini je največje Kaspijsko jezero (371.000 kv. km), najgloblje je Bajkalsko jezero (1741 m). Na največji višini je jezero Sevan v ZSSR (1960 m), medtem ko je Mrtvo morje 392 m pod morsko višino. Najvišje jezero na svetu sploh pa je, menijo, jezero Arport v Tibetu (4400 m).

Jugoslovanska trgovinska mornarica na morju s približno 1.300.000 tonami nosilnosti je med morskimi trgovinskimi mornaricami na svetu na — 19. mestu, s čimer je prekosila Kitajsko, Turčijo, Portugalsko, Poljsko, Belgijo in številne druge pomorske dežele.

Število prebivalcev v ZSSR je — po najnovejših podatkih — doseglo 225 milijonov. To število približno ustreza skupnemu številu prebivalcev Švedske, Norveške, Danske, Finske, Avstrije, Grčije, Velike Britanije, obeh Nemčij, Francije, Italije in Belgije.

LOV NA NACISTIČNE OBLASTNIKE

V KNJIGI »ZGODILO SE JE POD ROVNIM« BIVŠI KOMANDANT PARTIZANSKEGA ODREDA D. MEDVEDJEV OPISUJE BOJE SVOJE ENOTE V NEMŠKEM ZALEDJU

Erich Koch ... Paul Dargel ... Herman Knut ...
Le kdo, ki je takrat živel v okupirani zahodni Ukrajini, ne bi poznal teh imen? Povezana so bila z vešati in zapori, z ropi in uboji, z jarki, v katerih so pokopavali še žive ljudi.

Koch se je zvečine zadrževal v Königsbergu, kjer je imel svoje tovarne. Zato pa Dargel, Kochov pomočnik za »politična« vprašanja, ni skoraj nikoli zapustil Rovnega.

Kuznjecov se je že dolgo pripravljala na obračun s hitlerjevskimi poglavarji v Ukrajini. Valja Dovger je bila tedaj zaposlena v rajskomisariatu. Dobil je nalogo, naj podrobno prouči Dargelov dnevni red: kdaj prihaja v službo, kdaj odhaja domov in vse drugo. Tako je Kuznjecov zvedel, da Dargel odhaja iz pisarne ob pol treh in da ga vselej spremlja adjutant z rjavo aktovko v rokah.

Dvajsetega septembra je Kuznjecov sedel v svoj opel-kapitän, vozil pa ga je — oblečen v nemško uniformo — Kolja Strutinski. V stranski ulici sta čakala do pol treh, ko je iz stavbe rajskomisariata prišel general v spremstvu adjutanta, ki je nosil v roki rjavo aktovko.



Tovariš Ignac Andoljšek iz Kočevja nam je poslal, k do rani fotografiji v 8. številki »TV 15«, naslednje pojasnilo: Fotografija je nastala okoli 9. septembra 1943 v Jelendolu pri Ribnici. Na posnetku je viden most, ki je povezoval tedanjo upravno zgradbo z žago, ki je bila na nasprotni strani. Skupina borcev je verjetno iz brigade Franceta Prešerna, lahko tudi iz Tomšičeve brigade. Borcev, ki so na fotografiji, ne poznam. — Tovarišu Andoljšku se za sporočilo lepo zahvaljujemo! — Vse kaže, da je posnetek, ki ga objavljamo danes, nastal nekje na Krasu ali v Vipavski dolini neposredno po italijanski kapitulaciji. To domnevo nam narekujejo strelne hiše, pa tudi triglavke in titovke ter italijansko orožje. Vsakogar, ki ve o posnetku kakšne podrobnosti, prosimo, da to posreduje našemu uredništvu.

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠAJEM

Jaka Avšič: Iz spominov na leto 1941

Poiskal sem ga, da bi uporabil to priliko v korist naši stvari. Prosil sem ga, naj sporoči svoji vladi, da Slovenci pričakujemo, da se bo pri sklenitvi miru po tej vojni, v kateri sta Italija in Nemčija naša skupna sovražnika, zavzela za naše pravične zahteve in za osvoboditev in združitve vse naše slovenske zemlje. Na zemljevidu sem mu opisal naše narodnostne meje ter ga prosil, naj se pravočasno določi. Mi bomo po svoji strani storili vse, da zadamo sovražnikom čimveč udarcev in škode. Obljubil je, da bo posredoval moj predlog, in izrazil svoj optimizem v tem pogledu. Povedal mi je o dogodkih na vzhodni fronti, ki so bili takrat precej ohrabrujoči. Izrekel je prepričanje, da se bosta v tej vojni Sovjetska zveza in Nemčija medsebojno izčrpali in da bodo Angleži zopet močni in da bodo odločili ob koncu vojne.

Pri Mihailoviču je bil delegat jugoslovanske vlade v emigraciji tudi neki major iz Kaira. Bilo je tam še nekaj višjih oficirjev, vsi pa so bili po činu mlajši od mene, razen Draže Mihailoviča, ki je bil nekoliko starejši.

O mojem razpoloženju do stare armade in političnem presojanju dogodkov niso imeli pojma. Nasprotno, imeli so me za svojega oficirja, ki bo izvrševal njihova povelja. Pričakovati je bilo torej, da bodo z menoj odkriti, prijateljski, ne pa službeni, visoki in skrivnostni, kakor sem jaz to občutil. Že to, da smo se ob mojem prihodu komaj pozdravili in predstavili in da sem moral dva dni čakati na razgovor z Mihailovičem, je bilo jasno znamenje omalovaževanja.

Vse to ravnanje in posebno odnosi med ljudmi je vse preveč spominjalo na staro Jugoslavijo. Spoznal sem, da tu nimam kaj iskati in da moram čimprej na pot. Z izgovorom na ponarejene potne dokumente in s tem združeno nevarnostjo, sem naslednjega dne — bilo je konec novembra — vendarle dosegel sejo štaba.

V dneh, ko sem čakal na to sejo, sem si ogledal Ravno goro in se vsaj površno seznanil z ustrojem Mihailovičeve vojske.

Na Ravni gori je bilo nekaj kmečkih hiš, tipičnih za visoko ležeči kraj. V vseh

»Onadva sta,« je rekel Kuznjecov. »Kolja, plini!«

Kmalu sta ju dohitela. Kuznjecov je nato izstopil in se s pištolo v roki približal Nemcem. Ko sta za seboj slišala korake, sta se obrnila. Tedaj pa je Kuznjecov trikrat ustrelil proti generalu, nato pa še v adjutanta. Hip kasneje je bil že v avtomobilu, ki je z največjo hitrostjo drvel iz mesta.

»Hitro zavij v levo!« je ukazal Strutinskemu.

Strutinski je zapeljal v prvo stransko ulico, nato pa še v drugo. Nihče jima ni sledil. Gestapovci so se podili za črnim opelom, ki so ga po pomoči imeli za njegovega. Nazadnje so začeli nanj še streljati. Preluknjali so gumo in opel se je prevrnil v jarek. Iz razbitega avtomobila so gestapovci potegnili preplašenega nemškega majorja, ga pretepili in vtaknili v zapor.

Kuznjecov in Strutinski sta se srečno vrnila v partizansko tabornišče. Toda Dargel tudi tokrat ni bil mrtev. Bil je le hudo poškodovan. Njegove kariere je bilo konec. Kmalu nato so Nemci odstavili dotedanega šefa gestapa v Rovnem in še nekaj višjih uslužbencev.

KUZNJECOV »POMAGA« NEMŠKI KONTROLI

Barva na nemškem mercedesu, ki so ga v tistih dneh zaplenili, se še ni posušila, ko sta se Kuznjecov in Strutinski z njim odpeljala v Rovno novim dogodivščinam nasproti. Nemci pa so ju ustavili že v predmestju:

»Halt! Vajini dokumenti!«

Kuznjecov se je uprl:

»Ni še minuta od tega, kar sva jih morala pokazati!«

Nemški žandar jima je nato šepetaje pojasnil:

»Oprostite, vendar danes bosta naletela na vsakem koraku na kontrolo: lovimo bandite v nemških uniformah!«

»Kolja, zavij v prvo ulico,« je rekel Kuznjecov, ko sta odpeljala. »Tako naju lahko dobe v roke.«

Strutinski ga je ubogal. Nato je Kuznjecov izstopil in naročil »šoferju«:

»Ti pazi na glavno ulico, jaz pa bom pomagal Nemcem.«

Kuznjecov je z dvignjeno roko ustavil prvi avtomobil, ki je peljal mimo njega.

»Halt! Dokumente, prosim!«

Ko jih je preveril, je avtomobil lahko nadaljeval vožnjo. Hip kasneje je ustavil nov avtomobil:

»Halt! Dokumenti?«

Iz avtomobila so mu odgovorili:

»Saj smo, gospod kapetan, doslej morali že trikrat pokazati naše legitimacije!«

»Oprostite, toda danes vas bodo naše patrulje ustavljale na vsakem koraku. Lovimo bandite v nemških uniformah!«

Tako je Kuznjecov dve uri preverjal dokumente in je nehal šele potem, ko mu je Strutinski povedal, da so odšle že vse patrulje iz sosednjih ulic. Nato sta sedla v avtomobil in mirno odpeljala naprej.

slednje pojasnilo: Fotografija je nastala okoli 9. septembra 1943 v Jelendolu pri Ribnici. Na posnetku je viden most, ki je povezoval tedanjo upravno zgradbo z žago, ki je bila na nasprotni strani. Skupina borcev je verjetno iz brigade Franceta Prešerna, lahko tudi iz Tomšičeve brigade. Borcev, ki so na fotografiji, ne poznam. — Tovarišu Andoljšku se za sporočilo lepo zahvaljujemo! — Vse kaže, da je posnetek, ki ga objavljamo danes, nastal nekje na Krasu ali v Vipavski dolini neposredno po italijanski kapitulaciji. To domnevo nam narekujejo strelne hiše, pa tudi triglavke in titovke ter italijansko orožje. Vsakogar, ki ve o posnetku kakšne podrobnosti, prosimo, da to posreduje našemu uredništvu.

njega. Gestapovci so stekli proti svojemu avtomobilu, kazalo pa je, da njihov šofer zaradi strahu ni mogel takoj vžgati motorja. Ko pa se mu je to le posrečilo, sta bila Rusa že precej daleč. Začela se je prava dirka.

Bila sta že v predmestju, ko je Kuznjecov za seboj zagledal gestapovski avtomobil, a drugi opel je videl pred seboj.

»Hitro zavij v levo!« je ukazal Strutinskemu.

Strutinski je zapeljal v prvo stransko ulico, nato pa še v drugo. Nihče jima ni sledil. Gestapovci so se podili za črnim opelom, ki so ga po pomoči imeli za njegovega. Nazadnje so začeli nanj še streljati. Preluknjali so gumo in opel se je prevrnil v jarek. Iz razbitega avtomobila so gestapovci potegnili preplašenega nemškega majorja, ga pretepili in vtaknili v zapor.

Kuznjecov in Strutinski sta se srečno vrnila v partizansko tabornišče. Toda Dargel tudi tokrat ni bil mrtev. Bil je le hudo poškodovan. Njegove kariere je bilo konec. Kmalu nato so Nemci odstavili dotedanega šefa gestapa v Rovnem in še nekaj višjih uslužbencev.

KUZNJECOV »POMAGA« NEMŠKI KONTROLI

Barva na nemškem mercedesu, ki so ga v tistih dneh zaplenili, se še ni posušila, ko sta se Kuznjecov in Strutinski z njim odpeljala v Rovno novim dogodivščinam nasproti. Nemci pa so ju ustavili že v predmestju:

»Halt! Vajini dokumenti!«

Kuznjecov se je uprl:

»Ni še minuta od tega, kar sva jih morala pokazati!«

Nemški žandar jima je nato šepetaje pojasnil:

»Oprostite, vendar danes bosta naletela na vsakem koraku na kontrolo: lovimo bandite v nemških uniformah!«

»Kolja, zavij v prvo ulico,« je rekel Kuznjecov, ko sta odpeljala. »Tako naju lahko dobe v roke.«

Strutinski ga je ubogal. Nato je Kuznjecov izstopil in naročil »šoferju«:

»Ti pazi na glavno ulico, jaz pa bom pomagal Nemcem.«

Kuznjecov je z dvignjeno roko ustavil prvi avtomobil, ki je peljal mimo njega.

»Halt! Dokumente, prosim!«

Ko jih je preveril, je avtomobil lahko nadaljeval vožnjo. Hip kasneje je ustavil nov avtomobil:

»Halt! Dokumenti?«

Iz avtomobila so mu odgovorili:

»Saj smo, gospod kapetan, doslej morali že trikrat pokazati naše legitimacije!«

»Oprostite, toda danes vas bodo naše patrulje ustavljale na vsakem koraku. Lovimo bandite v nemških uniformah!«

Tako je Kuznjecov dve uri preverjal dokumente in je nehal šele potem, ko mu je Strutinski povedal, da so odšle že vse patrulje iz sosednjih ulic. Nato sta sedla v avtomobil in mirno odpeljala naprej.

Sedaj je prišel na vrsto general Knut, namestnik rajhskomisarja Ukrajine za splošna vprašanja in vodja podjetja »Paket-aktion«, ki je kmetom ropalo hrano in jo pošiljalo v Nemčijo.

Stavba tega podjetja je bila v neposredni bližini železniške proge. Tam se je mercedes ustavil. Nista dolgo čakala. V skladu z nemško pedantnostjo je Knut točno ob šestih stopil skozi vrata. Kuznjecov je vstal in v hipu, ko je generalov avtomobil peljal mimo mercedesa, vrzel bombo.

Hella so Nemci pokopali z vsemi častmi, časopisi pa so bili polni osmrtic. Tudi o atentatu na Dargela se je dosti pisalo. O Knutu pa ni bilo nikjer nič omenjeno, ko da ga sploh ni bilo na svetu...



Robot ali pešec

Ameriški vojaški konstruktorji so izdelali model zaščitne obleke, v kateri naj bi se pešec boril v morebitni atomski vojni. Obleka — oziroma oklep — vzbuja videz robota. Sestavljajo jo čelada, ki je podobna jeklenemu skafandru kozmonavtov, »bluza«, »hlače« in jekleni čevlji.

V tej »obleki« se ne bi bilo moč premikati, če ne bi bilo v njej majhnega elektromotorja, ki bi jo »poganjal« na ukaz človekovih možganov — impulzov, ki so prek naprave v čeladi v zvezi z vsemi gibljivimi deli oklepa.

Povedati pa moramo, da ta oklep še zelo daleč od praktične uporabe v enotah in je še vprašanje, če ga bodo sploh odobrili.

Z majorjem Novakom, ki je imel v štabu svoje prijatelje, o teh stvareh nisem govoril. On je bil drugačnega kova. Njemu je šlo predvsem za osebno oblast in ugodje.

Mihailovič je hodil tri dni na razgovore s Titom. Bil je stalno zaposlen. Naposled sem izposloval kratek razgovor med skupnim kosilom. Govorili smo o našem potovanju, o fronti in o stanju v Sloveniji. Oni nam niso govorili o poteku razgovorov s Titom, niti omenili niso, da sploh potekajo kakšni razgovori. Midva z Novakom sva govorila o nujnosti organizacije in borbe proti okupatorju. O naši vojaški disciplini in podrejenosti niti podvomili niso. Zanje je bil dokaz najine lojalnosti že to, da sva se javila štabu.

Po kosilu smo imeli sejo, bolj rečeno »službeni opravke«. Na seji smo bili Mihailovič z dvema ali tremi adjutanti, višjimi oficirji, in midva z Novakom. Seja je bila kratka, ker sem moral na pot.

Na seji sem bil postavljen za komandanta Slovenije. Odlok o mojem imenovanju za komandanta je bil pozneje skupaj z drugimi papirji uničen ob neki preiskavi. Sprejet je bil tudi moj pogoji, da imam pravico do popolnoma svobodne in samostojne akcije.

(NADALJEVANJE)

Po stopinjah »Hitlerjugenda«: »Mihodod pronacističnih mladincev v Münchnu

Zahodna Nemčija tovarna orožja



SOVJETSKI ČASOPIS »MEDZUNARODNAJA ŽIZN« JE OBJAVIL ZANIMIV ČLANEK O NEMŠKI OBOROŽITVENI INDUSTRIJI, KI GA V SKRAJŠANI OBLIKI POSREDUJEMO TUDI NAŠIM BRALCEM

Težko je reči, kdaj se je pravzaprav zahodnonemška industrija priključila tekmovanju v oboroževanju. Vrsta nemških koncernov se je namreč začela pripravljati za to proizvodnjo že takoj po vojni. Messerschmidt in Dornier sta v Zahodni Nemčiji izdelovala miniaturne avtomobile, hkrati pa sta v skrivnih laboratorijih in projektantskih ateljejih, ki sta jih imela v fašistični Španiji, načrtovala in preizkušala vojaška letala.

V prvem obdobju so zahodnonemški monopoli predvsem zbirali vojaškotehnične podatke o novih orožjih, ki so jih že imeli v rokah njihovi partnerji v NATO. Zahodnonemški strokovnjaki so bili zaposleni v več kot dvesto zaveznških komisijah za preizkušanje sodobnega orožja.

V zadnjih letih pa so se razmere temeljito spremenile. Vojaškoindustrijski monopol Zahodne Nemčije čedalje bolj odločno potiska tuje konkerne in teži za tem, da bi nemška vojska bila oborožena z vsemi vrstami orožja, ki pa naj bi ga izdelovali v Nemčiji in po nemških patentih.

Se pred osmimi leti so zahodnonemška podjetja dobavljala Bundeswehru le 40 % orožja, vse drugo pa so uvažali iz tujine. Leta 1960 pa je domača industrija dobavila svoji vojski že 79 % vseh naročil v vrednosti 4.300 milijonov mark.

Bonsko tržišče je nekakšen magnet za mednarodne fabrikante smrti. Tako npr. sta že leta 1957 vojni ministri Francije in Zahodne Nemčije podpisali sporazum o konstruiranju in proizvodnji tako imenovanega »evropskega tanka«. Da bi delo šlo hitreje od rok, so se dogovorili, da bodo tank pripravljali hkrati v obeh državah. Ko pa je bilo treba tank preizkusiti, so se Nemci nenadoma pojavili s povsem »svojim« tankom, ki je od predvidenega »evropskega tanka« zadržal le še top, izdelan v Veliki Britaniji.

Novi štiridesetonski tank so imenovali »leopard«, kar pomeni neposredno nadaljevanje hitlerjevskih »pantrov« in »figrov«. Iz tega primera vidimo, da Nemcem ni šlo toliko za medsebojno primerjanje tehničnih karakteristik kot pa za to, da je tank izdelek zahodnonemških podjetij. Do podobnih primerov je prišlo tudi v letalski industriji.

Obnavljanje zahodnonemške letalske industrije je dejansko osnova za izgradnjo lastne raketne industrije.

Na obalah Severnega morja imajo že več let raketni poligon.

Konec preteklega leta, 5. decembra, so na tem poligonu zahodnonemški koncerni organizirali pregled dosežkov na področju raket in so ob tej priložnosti izstrelili štiri tipe vojaških raket — tri enostopenjske in eno dvostopenjsko raketo. Generalni direktor združenja kakih štiridesetih kompanij Rihard Stengler je takrat izjavil, da »v tujini preizkušajo še močnejše rakete«.

Ta demonstracija je dvignila nemalo prahu. Bonnška vlada je pohitela zatrdjati, da ne namerava prodajati licenc teh raket. Prav nobena izjava pa ne more prikriti, da so Nemci znova prekršili svoje obveznosti: zavezniki so Nemcem dovolili le proizvodnjo do dveh metrov dolgih raket, medtem ko so 5. decembra izstreljevali kar sedem metrov dolge rakete!

V Zahodni Nemčiji trenutno zelo pospešujejo atomsko raziskovanje. Bonski vojaški minister je že leta 1957 izjavil dopisniku ameriškega časopisa »Reporter« naslednje: »Čeprav pariška pogodba Zahodni Nemčiji prepoveduje proizvodnjo atomske bombe, niso nikjer omenjene omejitve glede raziskovalnih del na tem področju.«

In tako — po uradnih podatkih — se v Zahodni Nemčiji že kakih tristo podjetij ukvarja z atomskimi proučevanji. Renski koncerni pa že sedaj govorijo o »ceneni ljudski atomski bombi«. Znano je, da so nemški imperialisti izzvali prvo svetovno vojno s ciljem, da bi razširili vplivna območja kajzerskega imperija. Vojna pa se je končala tako, da se je ozemlje Nemčije precej skrčilo. Leta 1939 je Nemčija ponovno začela vojno, da bi vzpostavila meje iz leta 1914. In spet so se njene meje še bolj skrajšale. Sedaj pa v Bonu raz-

mišljajo — to je priznal sam kancler — o mejah iz leta 1937. Upravičeno bi pričakovali, da se bo nemška buržoazija izvelkla iz samomorilnega kroga: oboroževanje — vojna — poraz — ponovno oboroževanje... Kaže, da je misel na »zadnji poskus« le preveč zapeljiva. Nemški imperializem je že nekajkrat žrtvoval nacionalne interese svojim ozkim koristim.

Pred zračnimi roboti ni nič skritega

Sredstva zračnega ogledništva so se v najnovejšem času močno razvila. Čeprav so sodobna ogledniška letala opremljena z najmodernejšimi fotografskimi aparati, infra rdečimi napravami, radijskimi in celo televizijskimi kamerami, vojaški strokovnjaki z njimi niso preveč zadovoljni, ker so predraga in preveč občutljiva za protiletalski ogenj nasprotnikove protizračne obrambe. Zato pa so skoraj idealno sredstvo zračne ogledniške službe letala-roboti brez človeške posadke, ki jih po izstrelitvi usmerjajo po radiu. Ko letalo-robot opravi

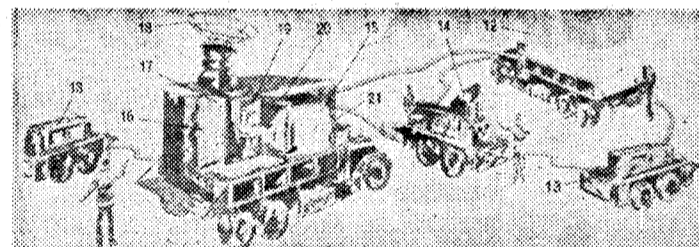
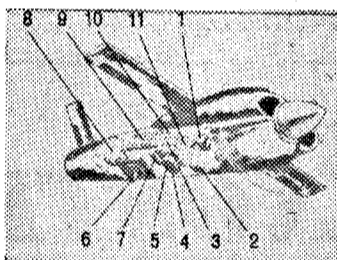
poletom doseže največjo hitrost 296 kilometrov na uro, v zraku pa lahko ostane 40 minut.

V kratkem pa bo končano novo letalo-robot »Aerojet« MQM-58A, ki je nekoliko večje: dolgo skoraj pet metrov, teško 605 kilogramov, v zraku pa bo ostalo tri četrt ure.

Letalo-robot izstrele z zemeljske površine s pomočjo raket, ki jih pritrđijo pod njegova krila, nato pa leti s pomočjo bencinskega motorja in propelerja. Ko mu začne primanjkovali bencina, ga »pokličejo« nazaj in mu »nakažejo«, naj pristane. V ta namen ima »Northrop« trinajst metrov, »Aerojet« pa dvajset metrov široko padalo.

Letalo-robot med poletom fotografira in opazuje zemeljsko površino pod seboj, podatke pa nemudoma sporoča z radijskimi signali svojemu centru, ta pa jih takoj nato dostavlja vsem tistim, ki jih utegnejo zanimati.

Na spodnji sliki lahko vidimo glavne elemente letala-robota in centra za obdelavo podatkov:

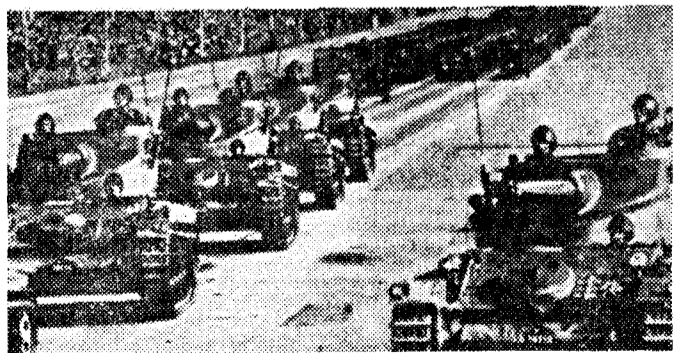


svojo nalogo, se vrne in se s pomočjo velikega padala spusti na zemeljsko površino nepoškodovano.

Američani in Britanci so svoje vojaške enote opremili z letalom-robotom »Northrop« MQM 57 A, ki je dolgo nekaj čez štiri metre, teško 195 kilogramov, med

4 — fotografski aparat; 5 — objektiv; 6 — antena; 8 — radijski oddajnik; 9 — rakete (za nočno fotografiranje); 12 — usmerjevalni radar; 13 — generator; 14 — radar AN/GPG-1; 16 — sprejemnik signalov; 18 — parabolična antena; 19 — zaslon za slike; 21 — kabina.

NA VOJAŠKI PARADI V ZÜRICHU je bilo videti, da je švicarska vojska zelo moderno oborožena — od reaktivnih letal do tankov. Sodiijo, da je Švica trenutno najbolj militarizirana država na svetu, saj je vsak Švicar nenehno »vojak v civilu«, ki hrani orožje doma, vsako nedeljo pa odhaja na vojaške vaje. Na sliki vidimo švicarske tanke »AMX-13« francoske proizvodnje



JURIJ GAGARIN — POLKOVNIK. Prvi človek, ki je pred tremi leti v činu majorja obletel Zemljo, je pred kratkim postal polkovnik. Na sliki ga že vidimo s polkovniškimi epoletami. Gagarin je tako prvi kozmonavt-polkovnik



JUTRANJA GIMNASTIKA je obvezna tudi za posadke letalonosilk. Na sliki vidimo del posadke britanske letalonosilke »Arc Royal« med jutranjo gimnastiko na 211 metrov dolgem krovu ladje, ki plove med Singapurjem in Hongkongom

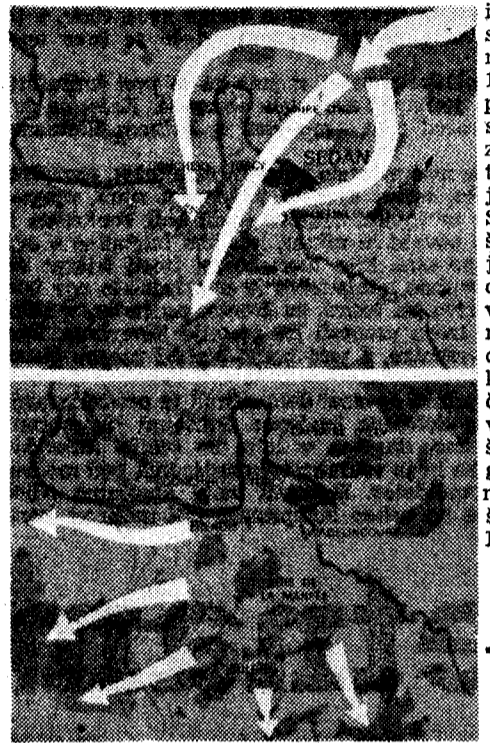
V BESEDI IN PODOBI

5 USODNIH DNI druge svetovne vojne

11.

13. maj 1940
(Bitka pri Sedanu)

Toda topništvo se ne osvesti. Topništvo beži.



Napolni cesto iz Bulsona v Maissoncelles. Kanonirji iz 45., 99., 110., 145. in 310. polka potegnejo za seboj vojaške z zadnjih položajev, trenarje, bolničarje in telefoniste. Spodaj v dolini se še tolčejo, bunkerji se še upirajo, oficirji se branijo v svojih komandnih položajih, toda panika se širi kot požar v grmičevju — in to med vojaki, ki sploh še niso videli enega samega sovražnega vojaka. Nemški tanki so v Bulsonu!

Premagani Sedan: med obema kartama je dan razlike. Zgoraj: 13. maja so Nemci zasedli Sedan in prišli čez Meuso. Spodaj: 14. maja so padle francoske utrube v Marféejskem gozdu in Frénoisu. Tanki imajo prosto pot

Neumen krik, ki pa pride v štabe, iz katerih se širi po zadnjih še ohranjenih telefonskih zvezah. Komandni položaji se naglo selijo. Polki, na katere ni padla niti ena bomba, kakor na primer polki 71. pehotne divizije, zapuščajo položaje in se v neredu umikajo. Prekaljeni vojaki iz prve svetovne vojne, tudi polkovniki — eden izmed njih je naredil samomor zaradi sramote in očitkov vesti — so na čelu neurejenega bega. Disciplinirane enote, kakšno je na primer topništvo 5. kolonialne divizije, sledijo valu in vozijo s seboj ves material, ker menijo, da ubogajo povelje na primer umiku. Konec dneva je čarobno vesel. Stuke so izginile. Bojni hrup na pobočjih Marféejskega gozda je še komajda slišati. Francoska vojska je nedotaknjena: pri stotinah bataljonov, tisočih topov in tankov, slavni stoletni tradiciji, ob kateri srca ponosno utripljejo! Kaj zato! Francoska armada je potolčena. Vsi naporji v prihodnjih šestih tednih bodo le nemočni krči. Popustila je ena zanka in vsa mreža se je raztrgala.

Nekaj ljudi še ni izgubilo živcev. Ob prvem paničnem hrupu plane na cesto žandamerijski polkovnik Serin. Ves iz sebe je od jeze. Ve, v kakšni nevarnosti je francoska vojska. V prvi svetovni vojni so bile za zadnjimi oddelki na položaju žandamerijske ograde ali pa celo oddelki konjenice, ki so zadrževali begunce in jih gnali nazaj.

Zandarmerija in konjenica je v prvi svetovni vojni skoraj vedno zagnala ubežne vojaške nazaj v boj; nad njimi je bila mračna senca vojnega sodišča. Toda prikazen tega sodišča se je zdaj razpršila, pa vendar ni bila njena grožnja še nikoli tako potrebna kot zdaj.

Z motoriziranjem armade je postala cesta prvobiten vojaški instrument. Morala bi biti zaplenjena, obkoljena, čuvana, strogo rezervirana za organiziran vojaški promet, z vsemi sredstvi bi jo morali vseskozi usposabljeti za promet, ne glede na to, če bi bilo treba pri tem uporabiti ustrahovanje in silo. Toda od 10. maja je ta cesta javne odreditve prepučena civilnemu begu — dolgim ardenskim vozovom, ki jih vlečejo ogromni konji, val avtomobilov, ki so naloženi z žimnicami, otroškimi vozičkom in dvokolnicam, na katerih so naložene cunje, včasih pa tudi starci, pa vse do čred živine, za katere trdijo kmetje, da jih ženejo v izgnanstvo. Ko bo na ta civilni beg planila še vojaška panika s sedanske fronte, potem bo nemogoče kakršenkoli premik vojaških enot. Poveljstvo je lahko popolnoma paralizirano, armada je lahko premagana in Francija uničena, ker bo arterijski cestni sistem zamašil velikanski človeški zamašek.

Serin dela, kar more. Ničesar ne more ustaviti, zato skuša kanalizirati. Peščici svojih žandarjev ukaže, naj usmerijo ubežnike proti Reimsu, ker bi tako žrtvoval eno cesto da bi druge ostale proste. Toda vsi naporji so zaman. Panika se spreminja v plaz. Sama sebe hrani. Ljudje in vojaške enote, ki bežijo, niso niti od daleč slišali bojnega hruma. 13. maj je bil zanje dan kot vsi drugi, morda ga je nekoliko spremenil nemški napad, v katerega pa niti povsem ne verjamejo... Potem pa iznenada napolni planjavo strahoten glas o polomu, ki se okrepi v sramotnem in skrivnostnem strahu pred vojno, katere nihče ne potrebuje. Nihče ne ve, kaj se je zgodilo pri Sedanu. Toda vsi vedo, da so izigrani da so izdani, da so izgubljeni!

In težki tanki? Zaradi sreče in želje po boju pridejo do bojišča in kljub nemškemu letalstvu in zmedni na cesti. V jutru 14. maja se tanki H 39 in B 1b iz 3. oklopne divizije v rezervi pojavijo pred gozdom Mont-Dieu in napredujejo pr izdanem povelju. Povelje o napadu ukazuje, da je izhodiščna baza na jasi tega gozdnega masiva, od koder se je treba kljub morebitnim žrtvam zagnati proti Chémeryju, Marféeju in Sedanu.

Nekaj trenutkov prej, ob zori, je prišlo do poskusa protinapada. General Lafontaine se je postavil na čelo tistega, kar mu je ostalo od nesrečne divizije: 213. pehotnega polka, ter ob pomoči dveh tankovskih bataljonov skušal zavojevati izgubljene položaje. Toda pohod se sreča s tokom beguncev ki vpiljejo: »Ne hodite gor! Tam so Švabi!« To je dovolj, da poide tri četrtine moralne moči 213. polka. Na opotekajočih nogah se še požene do Chémeryja, potem pa zagleda oklopno vozilo v jutranji megli, se obrne nazaj in prepusti svojega ranjenega polkovnika sovražniku.

Vsi upi so zdaj na 3. oklopni diviziji v rezervi.

Periskop na 46. vzporedniku

Devet let so se tolkli Francozi v džunglah Tonkinga, na riveh poljih Košinsine, v savanah Anama, v delti Rdeče reke z osvobodilno vojsko Vietmina, kljubovali so tajfunom in monsumom, decimirale so jih tropske bolezni, padali so v zasedah — vendar so morali leta 1954 pospraviti, kar so še imeli in zapustiti tla Indokine.

Francoška trobojnica odtlej ne vihra več na tleh Indokitajskega polotoka, lepa francoška govornica je skoraj izgubila z ulic Saigona, francoske knjige so postale redkejšje. Bogata Amerika brez pravih izkušenj v svetu, amater v diplomaciji, je zamenjala in izrinila Francijo.

Francozi so si devet let prizadevali, da bi ostali v Indokini in še v zadnjem trenutku ustavili kolo zgodovine. Zdaj skušajo Američani rešiti vojno z vojno. Z mnogo manjšo armado kot so jo imeli na razpolago Francozi. V Parizu jim prerokujejo »permanentno« vojno, v Washingtonu menijo, da jo bodo dobili drugo leto in da se bodo lahko ameriški fanti, vsaj en del, vrnili za prihodnji božič domov.

Take optimistične napovedi se pojavijo od časa do časa, vendar jih razvoj dogodkov kmalu demantira. Vojna v Južnem Vietnamu je za ameriške stratege sama veriga neuspehov, v tej vojni ni ne zmagovalca ne premaganca, vleče se brez upov na končno zmago.

Staro nemško vojaško pravilo, menda ga je prvi formuliral Clauswitz, pravi, da je napad najboljša obramba. Kaže, da žele zdaj to načelo uporabiti tudi Američani v Južnem Vietnamu. Takole sklepajo:

defenzivne akcije niso prinesle nobenih rezultatov, sovražnik nam je vsilil taktiko, teren, kjer se točemo z njim, njegovo psihološko orožje je močnejše, njegova gesla bolj konkretna in realna. Sovražnik je povsod in nikjer, ker ima iniciativo v svojih rokah, lahko uspe tam, kjer moramo mi imeti trikrat več ljudi. Ameriško obrambno ministrstvo je zato izdelalo nov koncept: ofenziva, obramba na fronti, za fronto, po radiu, v tisku. Ne le to, fronto je treba prenesti na ozemlje Severnega Vietnama, v zaledje sovražnika, s tem bomo zmedli njegov sistem preskrbovanja.

V ameriški prestolnici so sicer demantirali ta predvidevanja, vendar le kažejo na določene tendence. Presojati jih moramo trezno, vedeti moramo, da smo v letu, ko volijo Američani predsednika republike in je vsakokratni predsednik pod močnim pritiskom drugih kandidatov. Pokazati mora absolutno odločnost, pristati ne sme na noben kompromis, biti mora za korak

Vietnam

pred drugimi. Johnsonovi nasprotniki zahtevajo na volilnih mitingih računa, kaj je na Kubi, popuša Amerika v panamskem vprašanju, bo Amerika prepustila Južni Vietnam komunistom, Kitajcem, zdaj, ko je Francija priznala pekinški režim in je kuomintangski predstavnik v Parizu odpotoval domov?

Nedavni prevrat v Južnem Vietnamu je pokazal, da je v tej državi zmagala proameriška smer in da so prišli na oblast tisti, ki so proti vsakim kompromisom, vsakim pogajanjem s Severnim Vietnamom, proti nevtralizaciji Južnega Vietnama, vse Jugovzhodne Azije.

Vendar pravi že staro pravilo: noben hudič ni... Večina ameriških listov je ocenila govornice o aktivizaciji Amerike v Južnem Vietnamu le kot poskusni balon — »ballon d'essai« — poskus, da se otipa razpoložljive v svetu. Za tako akcijo ni materialnih pogojev, vojna v Južnem Vietnamu »požre« dnevno baje milijon dolarjev — če se lahko zanesemo na časopisna poročila.

Američani so imeli v korejski vojni na razpolago več perfektne oboroženih divizij, vendar niso šli niti za meter na ozemlje Severnega Vietnama. Skrbno so se izogibali, da niso bombardirali niti enega samega objekta, enega samega skladišča.

Republikanski senator Larry Goldwater je ondan predlagal, naj bi skupina ameriških »marines«, mornariških vojakov, zasedla vodovod, ki je dotlel dovajal bazi Guantanamo vodo, pa se je kmalu izkazalo, da je bil to le njegov volilni »slager«, nihče v Washingtonu ga ni vzela resno.

Očitno je, da sta se v zadnjem času izoblikovala dva popolnoma različna koncepta. Američani žele dobiti vojno z vojno, Francozi pa predlagajo nevtralizacijo Jugovzhodne Azije. Washington meni, da bodo odločili topovi, Francozi pa so prepričani, da bo zmagal na koncu razum. Nevtralizacija bi olajšala pritisk Kitajske na Severni Vietnam, dala bi mu večjo manevrsko možnost, lahko bi balansirali med Pekingom in Moskvo. V Južnem Vietnamu bi prišlo do volitev, formirala bi se reprezentativna vlada, nato pa bi se začela pogajanja o postopni združitvi Severnega in Južnega Vietnama in o njegovi nevtralizaciji.

Z eno besedo, francoski krogi so za diplomatsko rešitev. Ameriški argumenti, da gre v Južnem Vietnamu za agresijo, se jim ne zde preveč prepričljivi. Pentagon — ameriško obrambno ministrstvo — govori o agresiji povsod, tudi v Panami, na Zanzibaru.

Angleži so delali po vojni velike kompromise, šli so iz Indije, z Malaje, umaknili so se skoraj popolnoma iz Afrike, dali so neodvisnost Cipru, priznali jo bodo tudi Malti. Francozi so se morali posloviti od Indokine, dali so prav Ben Belu, vsem svojim kolonijam v Afriki, vrnili so Tuniziji Bizerto, vendar Francija danes ne pomeni v svetu prav nič manj kot pred leti. Nasprotno je res, francoski ugled je večji, Francija se vrača v Azijo, Latinsko Ameriko, vendar ne kot kolonizator, ampak kot partner. Francija ne vsiljuje vojaških pogodb, Pariz sklepa trgovinske sporazume, daje kredite. Tudi Amerika jih daje, a ima vedno svoj račun.

Bo zmagala ameriška teza — ali pa metoda, ki jo zagovarjajo Francozi? To je veliko načelno vprašanje, od katerega zavisi razvoj vse Jugovzhodne Azije. General de Gaulle je do kazal, da je realisti, priznal je LR Kitajsko, zgradil je most čez Ren, v Nemčijo, prepustil je bivše afriške kolonije Afričanom.

Bo šla ameriška diplomacija z glavo skozi zid? Bo skušal Pentagon izsiliti zmago tam, kjer je Francija krvavela polnih devet let, v Severnem Vietnamu?

Ze stokrat je bilo rečeno, da vojna ne reši vojne. V Vietnamu, v državi, ki meji na 850-milijonsko Kitajsko, je ni mogoče dobiti. To se je pokazalo že na Koreji. Kitajci so intervenerali, čim so ameriške čete prekoračile 38. vzporednik in zakoračile globlje na ozemlje Severne Koreje.

Bo po krvavih skušnjah zdaj zmagal razum? M. O.

Pravni nasveti

Z. V. S. t. k. Najvažnejši Vaši čas priznan v dvojnem štetju. Ves podatki so: meč vam je padel kot borec narodnoosvobodilne vojne 1944 leta. Zapustili vam je mladoletnega otroka, ki je sedaj že odrasel. Italijani so vam požgali hišo in gospodarsko posopje, živino pa odpeljali. Ves čas narodnoosvobodilne vojne, ste organizirano in aktivno delali za partizane in vam je zaradi tega od 1. maja 1942 pa do 15/5-1945, ta

»DVE NOČI V ENEM DNEVU«

Pred kratkim smo gledali s pet nov domač film s tematiko iz NOB. »Avala film« iz Beograda je posnel po novelah pisatelja Antoinja Isakovića celovečerni umetniški film »Dve noči v enem dnevu«.

»Dve noči v enem dnevu« je simboličen naslov za filmsko stvaritev, ki pa ima tudi svojo zasnovo v vsebini. Zgodba se dogaja poleti 1944 nekeje v kraških predelih Jugoslavije, morda v Dalmaciji, kakor gledalec lahko sklepa iz napisov po zidovih, ki so v latinici in omenjajo ZAVNOH.

Vsebinski film: Ljubezenski doživljaj dveh borcev. Eden je komandant, drugi borec, eden zrel človek, drugi mladenič. Prvi se za to odloči po zrelem preudarku, njegova izvoljenka je partizanka in z njo se poroči. Torej čisto razumsko zveza, ki ne ovira niti enega niti drugega pri izpolnjevanju osnovnih dolžnosti, dolžnosti borca in komandanta, oziroma bolničarke. Drugi: bežen, toda človeški in globok odnos mladega partizana do slušajne znanke, poročne ženske, odnos komaj prebujene moškosti do osamljene žene. Toda ta je uničujoč zaradi ljubzenske omane mladenič pozabi na izvršitev vojaške naloge. Zaradi tega je tudi obojen na smrt in obsodbo bi moral izvršiti komandant, ki je doživel svojo ljubzensko zgodbo z bolničarko že mnogo prej in se je tudi tragično končala — s smrtjo mlade žene. Zato je tudi naslov filma — dve noči — ker govori o dveh nočeh, dveh — štirih ljudeh.

Razplet nastane, ko bi moral komandant, strog človek, izvršiti smrtno obsodbo nad drugim človekom, ker je prekršil surove zakone vojne. Pri tem se komandant spomni, da je tudi sam prekršil zaradi ljubzenci zakone vojne, toda zaradi tega ga niso obsodili na smrt, ampak samo degradirali. In v tem znače človeško razjorati: Mladenič je pač napravil napako, kazen naj mu bo huda šola, toda ubiti bi ga bilo škoda in krivica. Naj živi čeprav s tem spet prekrši tudi sam stroga načela o disciplini. Krivica ne ustrelj, ampak izpusti, potem ko je formalno izvršil smrtno obsodbo ter zasul prazni grob. Krivce naj odide v drugo enoto in si vzame drugo ime. Potem sporoči, da je obsodba izvršena in da je vojak ta in ta usmrten.

Film pomeni za našo kinematografijo poseg v popolnoma novo področje, in odnose med moškimi in ženskami med vojno. Tudi prej so to že delali, toda to so bili več ali manj samo obrobni motivi. Zdaj pa je to glavni motiv. In zato tudi film vsakogar pritegne, kar se da čuti tudi po prevzetosti občinstva.

C. B.

NOVOSTI V MAKEDONSKEM JEZIKU

Pri škopskem založniškem podjetju »Kultura« je v knjižnici »Markisem in leninizem« izšla druga popravljena izdaja Markove »Državljanske vojne v Franciji«. Njen izid je bil predviden že za leto 1963, a ga je preprečila potresna katastrofa. Po lanskoletnem programu so razen te izše

Kulturni obzornik

še naslednje knjige: »Makedonsko nacionalno gibanje in eksarhija od 1903. do 1912. leta« avtorja Slavka Dimenskega, »Verjetnost in življenje« Branka Pavlovića in »Problemi sodobnega človeka« dr. Zage Pešića-Golubovića.

V okviru »Poljudno-ekonomske knjižnice« pa bodo izšla dela: »Temelji gospodarskega sistema Jugoslavije« Nikole Uzunova, »Problemi gradbeništvu SFRJ« Trajca Grujovskega, »Skrb za človeka v delovni organizaciji« Koča Adžimireskega, »Odnosi med organi upravljanja in vodstvom v gospodarstvu« ter »Mesto delovne organizacije v družbeni ureditvi« Vlada Stamenkova (obe knjigi je napisal isti avtor), pa še »Življenjski standard« Vanča Nikolovskega.

Od leposlovnih del so v knjižnici »Deiska radost« pri tej založbi izšle tri pesniške zbirke: »Alkimistična roža« Bogomila Gjuzele, »Razprodaja ostanov pomladni« Boška Smakovega in »Južno polje« Mileta Nedelkovskega.

Pri isti založbi je izšla tudi knjiga knjižnih ocen Milana Gjurčinova z naslovom »Prisustvo«.

B. C.

»POHORSKI BATALJON«

Ze pred leti je izšla prva knjiga z naslovom »Pohorski bataljon«. Napisal jo je pisatelj Franjo Filipič, ki zdavnaj je ta knjižnica naših ljudi za usodo te partizanske enote, ki se je bojevala v neposredni okolici Maribora.

Uspeh prve knjige, pa tudi nezadovoljstvo nad delom, ki je bilo zaradi objektivnih okoliščin sem in tja pomanjkljivo in celo netočno, sta pisatelja spodbudila, da je dele izpopolnil. Vrsto let je še nadalje zbiral gradivo, ga primerjal med seboj, napravil neseštevnih obiskov pri posameznikih in organizacijah, premetal gore arhivskega gradiva. Kot rezultat vsega tega njegovega dela je nastala nova knjiga »Pohorski bataljon«. Obširnejša in popolnejša od prve. Zanj je dobil pisatelj lani Kajuhovo nagrado.

Knjiga, ki je izšla pri zavodu »Borec« v lepi opremi Ladislava Danca konec februarja, obsega 480 strani. Opremljena je z zemljevidom ter mnogimi fotografijami ljudi, krajev, objektov in dokumentov. Zaključuje jo imenski seznam vseh omenjenih ljudi in krajev. Vsi nekdanji partizani Pohorskega bataljona imajo v knjigi kratek življenjski s fotografijami. Pisatelju je uspelo ugotoviti prava imena in primke za vse razen za Boja, Dušana, Golja, Karla, Šiba, Straza, Tometa, Groma, Rudija in Sokola. V knjigi je tudi kratek povzetek iz dejavnosti tega bataljona od 31. avgusta 1942 (ko je prišel 1. bataljon Savinjskega odreda II. grupe odredov »Kranjci« na Stajersko in se sestel s 1. in 2. četo 1. stajerskega bataljona), pa do 17. januarja 1943,

ko se je končalo zadnje dejanje tragedije Pohorskega bataljona, uničenje patrolje tega bataljona v Završah.

Pričevanje o samem Pohorskem bataljonu pa je zajeto ves čas in vse dogodke od prvih pohorskih partizanov leta 1941, pa vse do pričevanj o tem, kako so preživeli partizani zvedeli za usodo svoje enote ter kako z uničenjem bataljona Nemci niso mogli zatreti partizanstva na Pohorju in na Stajerskem.

C. B.

»OBLAKI NAD SONČNO DEZELO«

V zbirki »Dokazi« je pri zavodu »Borec« pred kratkim izšla knjiga Crotmirja Sinkovca »Obliki nad sončno deželo«. Z naslovom je pisec hotel simbolično povedati, da gre v tem primeru za del Primorske kot sončne dežele, oblaki pa pomenijo hude čase, ki so se nad ta del naše domovine zgrnili posebno po 1. 1915, ko se je začela vojna med Italijo in Avstrijo-Ogrsko. Prvi svetovni vojni je sledila italijanska okupacija, nato pa širitelna osvobodilna vojna.

»Oblaki nad sončno deželo« predstavljajo nekakšno razširjeno kroniko določenega področja, v tem primeru Vojskega z bližnjim okolico, pa tudi krajev, ki so z Vojskim povezani, to se pravi Idrijo in nekaterih drugih. Tudi časovno se ni omejil samo na NOB, ampak je segel mnogo dlje, do same naselitve prvih prebivalcev v teh krajih, končal pa je s povojnim razdeljenjem in njegovo značilno posebnostjo, ki je vprašanje v vseh odročnih, nerodovitnih krajih — izseljevanjem mladine v večje, industrijske kraje. V knjižnici nadalje zasledimo celo narodopisne črtice »Hudič pod Skolom«. Morda bi kdo utegnil pomisliti, da je to odveč za knjigo, ki ji je namen predvsem prikazati trdno narodnostno in izredno zavest teh hribovcev, ki so stotletja vztrajali na tej trdi, skopli zemlji, toda iz njih spoznamo značaj ljudi, ta pa je bil spet značilen in je še danes.

Območje, ki ga opisuje Sinkovec, je zdaj nekako odmaknjeno, od življenja, čeprav je bilo med vojno zelo važno. Pokrivajo ga obširni gozdovi, zato so se tamkaj zadrževali partizani že leta 1942. Povrh pa je nekako v sredini med glavnimi središči kakor so Idrija, Tolmin, Gorica, Vipava, Ajdovščina. Na leto 1943, 1944 in 1945 je bilo na tem področju središče primorskega osvobodilnega ozemlja. Tamkaj je bila akcijska baza naših enot za akcije daleč v Furlaniji, pa tudi za zveze z italijanskim odporniškim gibanjem. Zato so okupatorske čete večkrat opustošile vase in posebe mnogo domačinov. Višek pa je bila ofenziva združenih fašističnih čet marca 1945, kar je Sinkovec nekeje imenoval »Sutjeska IX. korpusa«.

Po knjižici, ki sicer res opisuje majhen košček slovenske zemlje v velikem času, najbrž ne bodo segali samo domačini, pač pa vsi tisti, ki jih je v letih vojne vodila pot tam mimo. Teh pa ni bilo malo. In vsi se najbrž spominjajo ne samo hudih časov, krvavih bojev, lakote ter naporov, ampak tudi lepega — dobrote, prijaznosti in radodarnosti domačinov, ki so v partizanih vedno gledali svoje branilce.

M. P.

FILM OB 19-LETNICI OSVOBODITVE AUSCHWITZA

Ob devetnajsti obletnici osvoboditve nemškega koncentracijskega taborišča Auschwitz so v muzeju, ki je bil urejen v nekdanjih prostorih tega taborišča, prvič prikazali film »Konec sveta«. To je poljski film, ki so ga posneli po knjigi s istim naslovom, knjigo pa je napisal Tadeus Holuy, nekdanji jetnik taborišča Auschwitz, in opisuje odpor proti nacismu v tem taborišču. Film je režirala Wanda Jakubowska, ki je kmalu po končani zadnji vojni posnela film s podobno snovjo »Poslednja etapa«.

POIZVEDBI

Preko Radiotelevizije Beograd se je na naše uredništvo obrnil Aleksander Aleksejevič Frolov, rojen 1926, stanujoč v Sovjetski zvezi, Bjelgordska oblast, mesto Gubkin, ulica 2. južna št. 9.

Med vojno je bil v taborišču v Zagorju. Stanovali so sredi naselja zraven cerkve v nekdanji gostilni ali ljudski kuhinji. Zraven je bila trgovina, kjer sta delali dve dekleti, Ivanka in Lada. Ivanka je imela starše na drugi strani Save pri partizanih, imela pa je tudi dve sestri. Mož ene izmed sester je bil prav tako partizan, Lada in Ivanka sta imeli prijateljske odnose z neko družino, ki je stanovala prav tako v Zagorju v neki hiši na podstrešju. Priimek te družine je Frolov že pozabil, zdi se mu pa, da je zvenel kot Liben ali Leben. Oče je leta 1945 delal na postaji pri kompresorju, kakih 9 do 10 let stara hči pa je imela suho nogo.

Frolov je ravno tej družini zelo hvaležen, da ga je spravila iz ujetništva k partizanom. Oče te družine je prošil nekega 13 do 14 let starega dečka, ki je drugače stanoval v Trbovljah za vasjo v neki veliki hiši, da ga je odpeljal v Slandrovo brigado. Frolov je bil tam mitraljezec v ruski četi. Razen njega je bil mitraljezec še en Rus, Solovjov, ki je igral tudi na harmoniko.

Zdaj je Frolov upokojenec, poleg tega pa je še čuvaj, boleha pa zaradi rane na želodcu. V Mariboru se je leta 1945 srečal z Rdečo armado. Nato je delal kot zidar, mojster praktičnega pouka, zaradi bolezni pa je moral svoj poklic opustiti.

Rad bi si dopisoval z znanci in prijatelji iz Zagorja in s tovarišji iz Trbovelj, ki ga je odpravil k partizanom, pa tudi s tovarišji iz Slandrove brigade. Lepo pozdravlja nekdanjega komandanta in komisarja brigade (z brki).

Prosim tovariše in tovarišice, ki so bili z menoj v jurišnem bataljonu 15. divizije, posebno pa tovarišico Ljubo, bataljonsko bolničarko, doma iz Gornjega grada (po vojni je bila nekaj časa v Slavovskem Brodu), ter tovariša, ki je bil prve dni februarja 1945 blizu Dobrnica z menoj skupaj ranjen, da mi sporočijo svoje naslove. Ta tovariš je še, kot se spominjam, menda pisal Oblak, ranjen pa je bil v roko.

Mirko Lah-Štef, Rečica 149, pošta Laško

KOVINOSTROJ GROSUPLJE

IMA 35 ZAPOSLENIH, DELA PA V ADAPTIRANEM HLEVU. V PRIDODNEM LETU BODO ZGRADILI NOVO HALO. LANI JE IMELO PODJETJE ZA 183 MILIJONOV BRUTO PROMETA. IZDELUJE PA OPREMO ZA KUHINJE, GOSTILNE, RESTAVRACIJE, HOTELE, KOTLE ZA ENOLONČNICE IN RAZNE DRUGE GOSPODINJSKE STROJE. PO IZDELKIH KOVINOSTROJA — GROSUPLJE JE ZELO VELIKO POVPRASEVANJE.

vedenih prejemkov, pa tudi ali je skupno gospodinjstvo s sinovo družino lahko vzrok, da ne bi dobila kakega od naštetih prejemkov.

Kot udeleženka narodnoosvobodilne vojne od 1942. leta, bi sicer imeli pravico do upokojitve po 80. členu zakona o pokojninskem zavarovanju, prav tako bi imeli pod določeni pogoji pravico do splošnega invalidskega dodatka po zakonu o vojaških vojnih invalidih, toda v enem in drugem primeru je predvsem absolutna ovira lastništvo zemlje oz. dohodki, ki pritekaajo od zemljišča. Če za obdelovanje posestva niste sposobni, tako zaradi slabega zdravstvenega stanja kot zaradi starosti, potem vam svetujemo, da zemljo odtujite, bodisi da jo daste svojemu sinu, seveda brez nekih posebnih pogojev ali pa jo odtujite na kak drug način. V takem primeru bi vam lahko predlagali za upokojitev po 80. členu zakona o pokojninskem zavarovanju. S tem pa bi tudi imeli pravico do zdravstvenega varstva po zakonu o pokojninskem zavarovanju. Z odtujitvijo zemlje, seveda kolikor predlog za upokojitev po 80. členu ne bi bil pozitivno rešen v vašo korist, pa bi imeli pravico do splošnega invalidskega dodatka, če ne bi živeli v skupnem gospodinjstvu s sinovo družino, seveda pri pogoju, da drugih rednih dohodkov nimate oz. ne presegajo 5500 din na me-

sec. Če pa ne bi pridobili pravice do upokojitve po 80. členu zakona o pokojninskem zavarovanju, niti pravice do splošnega invalidskega dodatka, pa bi sicer zemljo odtujili, bi lahko zahtevali da se vam dodeli redna mesečna priznavalna obdela kot udeleženca narodnoosvobodilne vojne od 1962. leta. Svetujemo vam, da se obrnete na upravni organ za vprašanja invalidov in borcev občinske skupščine ali pa na občinsko združenje borcev, kjer vam primer temeljiteje poznajo in vam bodo prav lahko svetovali kaj ukreniti. Opozoriti vas sicer moramo, da pravica do splošnega invalidskega dodatka gre invalidskemu upravičencu 6 mesecev po zemljiško knjižnem prepisu, kadar gre za oddajo zemljišča sorodniku ali za prodajo, oz. od prvega naslednjega meseca po zemljiško knjižnem prepisu, če se zemlja odda v občinski agrarni sklad ali kmetijski zadrugi.

R. J. K. M. S. Iz vašega pisma ugotavljamo, da ste 50% vojaški vojni invalid iz I. svetovne vojne, stari ste 80 let in prejimate 10.500 din splošnega invalidskega dodatka na mesec. Živite skupno z ženo nimate pa nobenih drugih rednih dohodkov, niti ne vašo ženo. Zanima vas, kakšne pravice bi imela vaša žena, če bi vi umrli pred njo.

Ker ste vojaški vojni invalid VII. skupine, ima vaša žena po umrlem vojaškem vojnem inva-

lidu, ki je bil ob smrti vsaj 50% vojaški vojni invalid, pravico do družinske invalidnine, seveda če je stara vsaj 45 let, če pa je mlajša pa je ali nesposobna za delo ali pa ima otroke mlajše od 15 let. Družinska invalidnina je temeljna osnova za pridobitev invalidskega dodatka. Kolikor so izpolnjeni premoženjski in družinski pogoji, torej da družinski upravičenec nima nekih večjih

rednih mesečnih dohodkov, niti ne živi v družinski skupnosti z ožimi družinskimi člani, katerih dohodki se upoštevajo pri odmeri in višini splošnega invalidskega dodatka, potem ima pravico do splošnega invalidskega dodatka. Zahtevek za družinsko invalidnino in za splošni invalidski dodatek je treba vložiti pri upravnem organu za vprašanja invalidov in borcev občinske skupščine.

Preberite tudi to

Prav gotovo ni organizacije, ki ne bi imela seznama svojega članstva. In čemu nov popis članov ZB, ZVVI in ZROP se bo spraveval marsikdo. Doslej so namreč imele vse tri organizacije, vsaka zase svoje članske sezname in je marsikdo naveden v vseh treh ali pa v dveh seznamih. Toda ti seznamni tudi nimajo enotnih podatkov in je tako nemogoče iz njih ustvariti si jasno sliko stanja in števila članstva.

Zveza združenj borcev NOV Slovenije je prav zaradi tega, da bo vsak član popisan samo enkrat in dobi o stanju in razmerah članstva potrebne podatke, izdala anketne liste. Da bo vsak član popisan le enkrat, bodo popis vodila občinska združenja borcev, ostali dve združenji pa neposredno

sodelujeta in s svojo evidenco članstva zanesljivo posredujejo popis tistih svojih članov, ki niso člani združenja borcev. Točni in prečiščeni seznam članskega združenja bodo služili za točen in ekspeditiven popis.

Anketni list se izpolni za vsakega člana le v enem izvodu. Po vsej verjetnosti bodo združenja borcev po občinah organizirala izpolnjevanje anketnih listov tako, da bodo vsakega člana popisovalci obiskali na domu.

Podatke iz anketnih listov bo obdelal zavod za statistiko, s čimer bo ZBZ NOV Slovenije dobila dragoceno gradivo, potrebno pri mnogih utemeljitvah raznih predlogov. Zaradi tega naj članstvo posveti tej anketni akciji vso potrebno pozornost.

Zanke na Donavi

Iz obveščevalčevih zapiskov

11

Strelj so postajali vse gostejši, toda beguncema je pomagala narava, začelo se snežiti in spuščala se je zgodnja zimska noč. Sneg je naletaval vse gosteje. Zametal je sledove, tiste stare in tiste, ki so nastali pred nekaj minutami. Vidljivost je bila vse manjša in begunca sta se izgubila za snežno zaveso. Nekajkrat smo naleteli na razne sledove, ki so se križali ter nas tako, pokriti s snegom, spravljali v dvom, kam naj krenemo. Stemmilo se je, tako da je bilo naše zasledovanje čedalje bolj brezupno. Upali smo samo še v skupino, ki je prihajala z druge strani.

V trenutku, ko so se zgoraj oglasile puške in zaregljali puškomitraljezi, smo se že razveselili, da je zmaga v naših rokah. Pohiteli smo tja. Pazili smo, da se ne bi zmotili in po nesreči streljali drug na drugega. Toda pokazalo se je, da so borci Narodne obrambe fantje od fare. Desetar je zaklical borbeni znak razpoznavanja, pa smo se brez skrbi približali.

Dohiteli smo samo dva borca, ki sta stala na nekem mestu poleg velikega telečnjaka.

— To sta odvruga, ko sva se jima približala, — je pojasnil eden izmed njiju.

Drugi so nadaljevali zasledovanje. Z Vaso sva dobila dovoljenje, da si ogledava revni plen. Telečnjak je bil poln hrane. Vendar pa je neka stvar v njem vzbudila pomislek, da sta begunca zelo verjetno ali člana skupine, ki jo iščemo, ali pa pripadata drugi skupini enake vrste. V telečnjaku je bila srajca take kvalitete in izdelave, kakršno sta imela Mali in drugi ustreljeni član skupine »S-33«.

Bila je že noč. Borci so zasledovali begunca še v temi, midva z Vaso pa sva se napolila k cesti. Kmalu sva bila v vozilu in odrinila sva. Ustavila sva se v Sremskih Karlovcih, povečerjala in počakala, da izveva, kako se bo končalo nočno zasledovanje.

Sele čez tri ure je prišla skupina borcev, ki sva jo pričakovala. V temi in snegu, ki je še vedno gosto naletaval, so izgubili sled. Pustili pa so patrolo, ki naj bi šla proti Partizanski poti in ki naj bi na nekem prelazu nad gozdnim razpotjem postavila zasado ter poskušala opraviti z beguncema.

Nihče ni verjel v uspeh in kaj hitro smo pozabili na ta poskus.

Premišljal sem o vsem tem. Vedel sem, da bodo člani špijonske skupine ostali na odrejenem mestu, in če je njihovo skrivališče v planini, bodo prihajali v mesto. Zato sva odrinila v Novi Sad.

Nemška četa in četniški bataljon

Oglasil sem se pri obveščevalnem oficirju v diviziji Narodne obrambe ter mu povedal, kaj se je zgodilo in kaj mišlim, kdo bi lahko bila tista dva begunca.

— Poklical te bom, če se bo kaj zgodilo, — mi je rekel, medtem ko se je pripravljaval k počitku, kajti tudi on je prišel z nekakšnega potovanja.

Zdelo se mi je, da ni dolgo, kar sem zaspal, ko je pozvonil telefon. Dvignil sem slušalko in pogledal na uro — bilo je pol sedmih; začelo se je daniti.

Po telefonu sem zaslišal glas obveščevalnega oficirja divizije.

— Poslušaj, kolega! — je začel z glasom, ki je radostno zvenel. — Tisto zasledovanje se je nepričakovano obrnilo.

— Kaj se je zgodilo? Je kdo ujet?

— Počasi! Ti, prijateljček, bi rad kar vse polovil. Kaj mišliš, kaj je našla tista patrola?

— Ne morem uganiti.

— Nič več in nič manj kot nemško četo.

— Kaj praviš?! — sem vzkliknil.

— Kar si slišal. Verjetno je to neka nemška četa, ki je bila odrezana v bojih, pa se je skrila v upanju, da bodo njihovi spet zavzeli sremsko fronto.

— So opazili našo patrolo? — sem vprašal, kar mi je najprej prišlo na misel.

— Kje neki! Naši borci vedo, kako naj ravnaajo v takih primerih. Neopazno so se umaknili in nas obvestili.

— Kaj boste ukrenili?

— Smo že ukrenili. Enote obkoljujejo to mesto iz več smeri. Tudi jaz odhajam zdajle tja. Na svidenje!

— Halo, halo! — sem zavpil v želji, da tudi mene vzame s seboj.

Toda zveza je bila prekinjena. Zato sem hitro napisal poročilo polkovniku Nebojši ter ga izročil Vasi, da ga odnese šifrirat, jaz pa sem se napolil h kasarni Narodne obrambe, da bi se pridružil enemu izmed oficirjev, ki bodo odšli v planino.

Nisem slutil, da bom še enkrat naletel na sled skupine »S-33« in jo izgubil, še preden bom sploh kaj storil.

Z avtomobilom neke brigade Narodne obrambe sem se pripeljal v bližino sedla na Fruški gori. Ze je bilo slišati streljanje z dveh mest.

Kmalu sem zvedel, kaj se dogaja.

Enote, ki so šle obkoljevat nemško četo, so imele dvojen plen.

V tovariški spomin

Dne 18. februarja letos je omahnil v smrt tovariš Ciril Lenarčič iz Dolenjega Logatca, eden izmed organizatorjev vstaje v Logatcu in okolici.

Pokojni Ciril je bil že pred vojno napredno usmerjen. Ni se zadovoljil z delom v »Sokolu«, temveč je pristopil tudi k levemu krilu socialdemokratskega gibanja. Po okupaciji se je takoj opredelil za OF. Že 18. oktobra 1941 ga je sprejel Ignac Voljč-Nace v Komunistično partijo.

Skupaj z Voljčem in Ivanom Skrabo-Vanjem ter ostalimi Logatčani je začel organizirati OF. Odlikoval se je pri delu, zato je postal leta 1942 sekretar celice KPS v Dolenjem Logatcu. Kot tak je deloval vse do odhoda k partizanom, kamor je moral zaradi belogardističnega izdajstva.

Tako se je znašel 16. oktobra 1943 v Crnem vrhu med partizani, kamor

Ureditev grobov Jugoslovancev, padlih v Italiji v prvi in drugi svetovni vojni

Po sporazumu med vlada-ma SFRJ in Italije bodo v letu 1964 začeli zbirati posmrtno ostanke padlih in umrlih Jugoslovancev v Italiji.

V tej zvezi je pred kratkim odpotovala v Rim jugoslovanska delegacija, ki se bo z italijansko delegacijo dogovarjala o ureditvi grobov, pokopališč in spomenikov našim borcem, ki so jih v minulih dveh vojnah pokopali v Italiji. Delegacijo vodi predsednik zvezne komisije za postavitev spomenikov padlim borcem, državni podsekretar IS SR Srbije ing. arh. Zivadin Djordjević.

Je želel oditi že leta 1941, pa je moral ostati na terenu in klijubovati nasilju, čeprav so ga večkrat zaprili. Kot partizan je bil nekaj časa v Dolomitskem odredu. Pozneje, ko so odred razpustili, je Ciril Lenarčič odšel v zaledne enote IX. korpusa. Ko je bil še v Dolomiti, je bil namestnik četnega komisarja, torej sekretar četne partijske celice. Prvi meseci partizanstva pa so povzročili tudi začetke njegove dolgotrajne bolezni.

Zaradi te bolezni je tudi moral v zaledne enote, čeprav bi raje ostal v operativnih. Proti koncu vojne je postal poročnik naše vojske.

Po osvoboditvi se je vrnil iz vojske. Spet v Dolenjem Logatcu se je vključil v graditev ljudske oblasti in obnovo porušene domovine. Bil je član okrajnega ljudskega odbora, krajevnega ljudskega odbora, sekretar KP v Logatcu, delal pa je tudi v kmetijski zadruzi. Skratka, deloval je povsod, kjer so ga potrebovali. Toda dolgo ni užival v svobodi. Leta 1948 je spet obolel in bolezen je vedno bolj razjedala njegovo zdravje ter ga priklopala na posteljo. Moral je odlagati naložene odgovornosti. Ni ga več, toda njegov spomin med nami ne bo zamrl.

S kljuke in klina

Prezirljivec statistike. Neki mestni svetnik pariške občine se je v neki polemiki o statistiki, ki so jo obravnavali na seji, nejevoljno znebil takele: »Statistike so podobne kopalnim oblekam tipa bikini — povedo marsikaj, vendar pa prikrivajo tisto, kar je najbolj bistveno...«

V Pekingju so slovesno proslavili 700-letnico Džingis-kana. Krvoločnega kana so proslavljali kot velikega heroja azijskih ljudstev. Kot njegovo največjo zaslugo so poudarjali zlasti osvojenje in zaslužčenje Rusije...

Malo ruske krvi v žile britanskega premiera! »Kdaj pa kdaj se vprašam, ali ne bi naš deželni koristilo, če bi imeli predsednika vlade, čigar mati bi bila Rusinja,« je napisal neki bralec »Daily Telegrapha« v pismih bralecov o potrebi novega kurza britanske politike nasproti Vzhodu.

Komolčariji. Neki britanski karikaturnik je dejal, ko je komentiral neke svoje karikature: »Pri mnogih ljudeh naše civilizirane družbe so komolci tisti del telesa, ki se najbolj napreza...«

Macmillanovo maščevanje. Bivši britanski premier Macmillan, ki mu je Profumova afera spodnesla premierski stolček, je nedavno dejal: »Moje dolgotrajne skušnje z ljudmi so me prepričale, da je tisti, ki nikomur ne veruje, človek, kateremu konec koncev nihče ne veruje.« Macmillan je namreč verjel lažnivcu Profumu.

Sanje in dejstva. »Idealen mož je človek, o kakršnem vse žene sanjajo, da ga imajo, pa ga v resnici nobena nima,« je odgovorila italijanska filmska igralka Ana Magnani na anketo italijanskega časnika »Epoca«.

Zgodba o bedaku. Tom Mboja, eden izmed policijskih voditeljev v Keniji, je, še preden je Kenija dobila neodvisnost, izjavil v londonskem radiu: »Neki politiki po navadi pravijo, da ni potrebno kakšnemu narodu dati svobode, če ni še toliko dozorel, da bi svobodo uporabljal tako, kakor je potrebno. To značilo nas, spominja na zgodbo o tistem bedaku, ki je izjavil, da ne bo stopil v vodo, dokler se ne bo navadil plavati.«

Bivši zahodnonemški kancler Adenauer ne more spati v miru. Adenauer je v nekem pismu s svojim strankarskim prijateljem napisal: »Kdaj pa kdaj sem divji spritno dejstva, da ima nemški narod tako malo nacionalnega čuta!« Bržkone jim zamerja, da so tako lahko preboleli upokojujete »zeleznega« kanclerja.

Osel z avreolo. V samostanu Gradišcu, med Barom in Petrovcem na morju, je ohranjena freska iz XVII. veka, ki je verjetno najbolj zanimiva med našimi freskami. V freski je namreč upodobljen osel — s svetniškim slijem okrog glave. Ni znano, ne zakaj ne ob kakšni priložnosti je slikar izkazal oslu čast, kakršno so izkazovali slikarji samo svetnikom.

»Vsakomur lahko poveš resnico v oči, toda ne na ušesa...« se glasi novi pregovor, ki ga je nedavno objavil neki praški list.

Angleški turist se ves zmrznjen zbudi sredi noči in telefonira v recepcijo. Pove, da ga v postelji zelo zebe.

»Zal mi je, gospod,« odgovori telefonistka, »vendar ne smem se ganiti iz centrale.«

»Ah,« odgovori turist, »pravi Anglež in leže nazaj. Bilo mu je topleje.«

KOTIČEK ZA POVERJENIKE

Organizacije Zveze združenih borbov NOV včasih ne vedo, kaj bi dale posameznim zaslužnim članom za darila. Zato opozarjamo vse organizacije, da je izšla knjiga Franca Filipiča »Pohorski bataljon«. Mnogo svojcev padlih pripadnikov te naše junaške

enote, ki je doživela tako tragično usodo, je še živih. Živih je tudi še nekaj pripadnikov tega bataljona in njegovih sodelavcev. Njim naj bi naše organizacije kot priznanje poklonile »Pohorski bataljon«, dokumentaren zapis o junastvu pohorskih partizanov.

Obvestilo naročnikom!

Spet je leto naokoli in na vaša vrata bodo potrkali pismo-noše. To pot Vam bodo poleg časnika, ki ga upamo v redu prejmete in ste, vsaj tako nam večina piše, zadovoljni z njim, vročili še položnico za celoletno naročnino 800 din.

Lansko leto ste plačali 350 dinarjev za prejetih 24 števil, letos jih boste prejeli 52.

Prepričani smo, da se ne boste hudovali in ne bo med vami naročnika, ki bi plačilo zavrnili, saj Vam je prav dobro znano, da je glavni vir naših dohodkov prav naročnina. Tudi nas terjajo povečani tiskarski stroški, zaradi tega smo se odločili za enkratno pobiranje. Usluge, ki nam jih za to delo zaračunajo PTT podjetja, so v tem letu poskočile kar za 90 %, pri tem pa tudi Vam ne bo potrebno dvakrat plačevati pobiralnino po 20 din.

Torej — v Vaš družinski proračun za april vnesite še ta izdelek. Obenem Vas naprošamo, da nam javljate vse spremembe, ki vplivajo na redno in točno dostavo TV-15.

UPRAVA TV-15

Karbon PAPIR

Aero

Tovarna dekorativnih tkanin

LJUBLJANA, Celovška cesta 280

PROIZVAJA:

- SODOBNE POHIŠTVENE TKANINE V ŠIROKEM ASORTIMANU
- RAZNE DEKORATIVNE TKANINE
- VOLNENE IN SVILENE PLIŠE ZA DEKORACIJO IN OBLAČILA
- UMETNO KRZNO PERZIJAN

Oglejte si neposredno prikazane vzorce na razstavljenem pohištju v »Jurčku« na Gospodarskem razstavišču do 15. marca 1964

- KOLEKCIJA POHIŠTVENIH TKANIN JE PREJELA NAGRADO
- PREŠERNOVEGA SKLADA ZA LETO 1964

Junak Stanko

Riše: Evgen Sajovic

Piše: Ivan Jan

11



31. Kaj bodo počeli z njim pri zaslišanju, si je lahko mislil. Gestapovsko zasliševanje je bilo eno samo mučenje! Zato mu je bilo vedno bolj žal, da v jami ni več imel moči, ki je bila potrebna, da bi pritisnil na petelina. A vendar je na dnu srca še vedno tiela lučka upanja.

Zdaj je bil že toliko pri sebi, da je čakal nestrpno, kdaj bodo v debelih vratih zarožljali ključ. Čutil se je, da je imel zadnjo uro tak mir. To ga je vznemirjalo. Popravljati si je lego in se pripravljati na srečanje z gestapovci. Samota ga je mučila in v križu je čutil bolečine, ki so jih povzročili udarci.

32. Ko je v bližnjem zvoniku udarila ura, pa je vznemirilo še bolj. A vse misli so se mu počasi zlivale v eno samo: kako se bo spoprijel z brezobzirnimi gestapovci pri zaslišanju?

To ga je spet speljalo na misli o tovariših? O vsem skupaj mu je bilo kaj malo jasnega. Kaj, če se je zmotil o fantu, ki je obvezal Žagarja in mu dela krivico? Toda kdo naj bi bil potem to? Kdo? Nemci sami jih niso mogli izslediti! Negotovost ga je razjedala, razjedalo pa ga je tudi kesanje, da ni med mrtvimi tovariši.

33. A Stanko je v bistvu poznal samo belo in črno! Razganjalo ga je tudi nepotešeno sovraštvo in jeza. Zdaj, ko je doživel največje ponižanje v svojem mladem življenju, se je hrabril in pil moč iz dni pred vojno.

»Tovariši, ne hudujte se, ker v jami nisem izpolnil dane besede!« Je šepetal in mislil na mrtve soborce. Tedaj so s hodnika zadoneli koraki, v vratih je zarožljaj ključ. Oboroženi nemški stražarji so vprašujoče in skoraj občudujoče gledali v zeleni fantičev obraz: »Hitro z nami! Sturmführer že težko čaka nate!«

Dobro je,
če veste...

Znanje in spomin • Znanje in spomin • Znanje in spomin

● Dandanes izdelovanje stekla ni več nobena »umetnost«. Tembolj pa so najbrž bili »potni« tisti steklarji v starih časih, ki so izdelovali steklo iz pepela morske trave. Seveda dandanes kaj več o tem skrivnostnem steklarstvu ne vemo...

● Kljub raznim zdravilom in sploh zdravstveni prosveti, še vedno umre na vsem svetu na leto okoli tri milijone ljudi za jetiko...

1963. leta je bilo v vseh naših kazensko poboljševalnih domovih 16.250 obsojencev. Od teh je bilo obsojenih: zaradi političnih zločinov 198 ali 1,2 odstotka, zaradi vohunstva 239 ali 1,4%, zaradi vojnih zločinov in genocida pa 318 ali 1,4%. Največ zapornikov, in sicer 35,6%, je bilo obsojenih zaradi goljufije, tatvine in podobnih zločinov. Zaporne kazni prestajajo obsojenci v 209 zaporih. Konec 1963. leta je bilo 4689 obsojencev. V teh zaporih je lani prestajalo kazen 28.087 obsojencev in 45.464 administrativno kaznovanih. — Zanimivo je, da je uspelo sistemu poboljševanja in znanstvenim prijemom doseči, da 70% obsojencev po prestani

Z MOTOCIKLOM NA ELBRUS

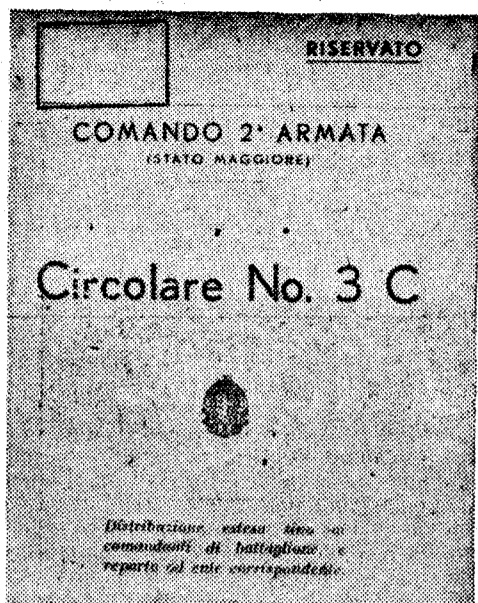
Konec prejšnjega leta sta se sovjetska motociklista A. Pašov in A. Gugujev povzpela na Ledeno bazo, 3900 metrov visoki vrh v kavkaških planinah. To sta izvedla — v eni uri!

Tu sta prenočila, naslednje jutro pa sta nadaljevala pot. Vzpon je postal čedalje težavnejši, čeprav sta na koleših imela posebne klinke (na sprednjem 54, na zadnjem kolesu pa 81 klinov). Vidnost je bila zelo slaba, bičal ju je ledenomrzol veter, snega pa je bilo več kot pol metra. Ko sta se povzpela že 4000 metrov visoko, sta naposled le morala priznati, da najvišjega vrha na Kavkazu, 5633 metrov visokega Elbrusa, ne bosta mogla doseči.

Kljub temu pa je njun podvig svojevrsten svetovni rekord, ki hkrati dokazuje tudi kvaliteto sovjetskih športnih motociklov.



—TV 15— Izhaja vsak teden. Izdaja ga predsedstvo Zveze združenih borcev NOV Slovenije — Zaveza »Borec«, Lj., Beethovnova 10/11 — Tisk in knjižni: CZP »Ljudska pravica«, Ljubljana. — List ureja uredniški odbor. Letna naročnina znaša 800 dinarjev, posamezna številka stane 20 dinarjev. Naročnino pošiljajte na naslov: Uprava »TV 15«, Ljubljana, Beethovnova 10, prtlj. p. predal 598/XI ali na čekovni račun pri Narodni banki 000-11/600-29 — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik »TV 15« 21-901, tajništvo in novinarji »TV 15« 22-313, uprava »TV 15« 22-607 Rokopisov ne vračamo.



16. februarja 1942 so se zbrale pri ljubljanskem škofu Rožmanu razne »višje« osebnosti in sklenile, da stavijo italijanskim oblastem nekatere pogoje za sodelovanje z njimi. Med temi pogoji je bilo tudi dovoljenje za neposreden boj zoper komunizem z zakonitimi sredstvi, to je z orožjem, in dovoljenje za organizacijo mladine... Stirinajst dni pozneje pa je general Roatta izdal zloglasno okrožnico št. »3C«, v kateri daje navodilo za brezobzirno ravnanje vojaštva proti partizanom in civilnemu prebivalstvu. — Kaj pomeni datum 16. februar 1942?

V zvezi z bojiščem v Italiji so zavezniški načrtno rušili z bombardiranjem prometne zveze v zaledju. Medtem ko so zavezniški letalski napadi v letu 1944 bili še redkejši, se je prava zračna ofenziva začela šele v začetku leta 1945. Tretjega februarja so zavezniški s 1000 zračnimi trdnjavami napadli Berlin in nanj odvrgli 2300 ton bomb. Tri tedne pozneje pa so izvedli množičen napad z 10.000 bombniki na nemške prometne zveze, 9. marca 1945 je bila zračna napada deležna tudi Ljubljana. — Čigava hiša — vidimo jo na sliki — je bila tedaj močno poškodovana?



Zgodovina vojn omenja številne vojskovodje in stratege, ki so v povečanju armad in v vojskovanju prav posebno zasloveli. Teško bi bilo naštetiti vsa imena iz časov pred našim štetjem mimo Aleksandra Velikega, Hanibala, Džingiskana, Atila, Napoleona, Suvorova, Kutuzova, Brusilova, Putnika in Mišića do mojstrov strategije iz druge svetovne vojne. Na naši sliki je proslavljeni in še živeči osemdesetletni maršal Sovjetske zveze in poveljnik konjeniških enot Rdeče armade v oktobrski revoluciji. Te enote je mojstrsko opisal sovjetski pisatelj Izak Babelj. — Kdo je ta vojskovodja?

Med najbolj črne ustaške zločine sodi pokol 50 žensk in otrok, ki so se skrivali v neki votlini. Žrtve je našla neka dalmatinska partizanska enota. Med mrtvimi in razmešarjenimi trupli so borci opazili še živo enoletno deklico, ki so jo vzeli s seboj ter jo dali v oskrbo neki bolničarki. Dali so ji tudi ime — Vjazma. Ker je bilo dekletce bolno in slabotno, so jo kmalu nato poslali na zdravljenje v Italijo. Ostala je živa in je zdaj stara enaindvajset let. — Zakaj so ji dali ime Vjazma?



Formalno fojstvo slovenske
bele garde
Pisatelj Franca S. Pinzgarja
Semjon Budjonj
Ker je istega dne Rdeča ar-
mada osvobodila mesto Vjaz-
ma

Pismo iz Kranja

(Nadaljevanje s 1. strani)

nja zaposlitve, osebnega dohodka, zdravstvenega stanja ter morebitnih želja po prekvalifikaciji ali šolanju. Pokazalo se je, da je veliko članov že starejših, da imajo nizke osebne dohodke, da so nekateri zaposleni na zdravju škodljivih delovnih mestih samo zato, ker se tam bolje zaslužijo, čeprav je to za njihovo zdravje škodljivo. Analiza je pokazala, da je precej članov ZB že izčrpanih ter da ne mislijo več na šolanje ali na prekvalifikacijo, čeprav imajo nizke osebne dohodke. Komisije aktivov so si prizadevale, da bi take »borce« prestavili na boljše delovna mesta z večjimi osebnimi dohodki, toda to jim je le redkokdaj uspelo. Po neuspelih poskusih je komisija v ISKRI prišla na dobro premišljeno idejo, naj bi se v podjetjih ustanovili posebni skladi, iz katerih naj bi se izplačevalo socialno ogroženim

aktivnim borcem NOV, tistim, ki imajo priznano dvojno štetje, neki določen dodatek k plači, za katerega bi se plačevalo oziroma odvajalo tudi socialno zavarovanje, tako da bi upravičeni prejemali tudi dodatek v slučaju bolezni ter da bi se ta dodatek računali tudi v pokojnino. Aktivni so smatrali, da je to najboljša rešitev. Dodatek naj bi prejemali samo socialno ogroženi, po predvideni lestvici, nikakor pa ne vsi člani, kakor piše v članku.

Pobudo za mesto članov ZB v statutu podjetja je dala konferenca članov ZK Iskre v jeseni leta 1963. Na konferenci so tudi sklenili, naj se pri pripravah osnutka statuta podjetja upošteva borca. Tudi Združenje borcev Kranj je pismeno predlagalo, naj se pri izdelavi statuta najde mesto za borca.

V članku se navaja, da hočejo komisije aktivov ZB vsiliti kolektivom določeno breme s posebnim dodatkom aktivnim udeležencem NOV. Komisija ZB v Iskri se je

o tem posvetovala z vodilnimi tovariši iz uprave, s samoupravnimi organi, pa tudi s sindikatom in s političnimi organizacijami. Dokazovala je koristnost tega dodatka v ekonomskem in političnem pogledu. Komisije aktivov smatrajo, da ni koristno člane ZB, ki nimajo potrebne znanja, za vsako ceno siliti na delovna mesta z boljšim zaslužkom, ker bi prej ali slej postali zavora v proizvodnji.

Predlog za osnutek statuta o pravicah članov ZB so obdelali v kolektivu po EE, vsekakor pa bo o tem imel zadnje besedo delavski svet podjetja.

Za aktivne ZB podjetij
ISKRA, SAVA,
TEKSTILINDUS, PLANIKA
iz KRANJA
Miro Mihovec

OPOMBA UREDNIŠTVA: H gornjemu pojasnilu predstavnikov aktivov ZB »Iskre« ugotavljamo, da objava njihovega mnenja ne pomeni spremembe stališča, ki ga je uredništvo zavzelo v članku »Nekaj pripomb k ustanovitvi komisije ZB v »Iskri« v Kranju. Zato ponovno naglašamo, da niti po statutu niti po načelih, ki jih zastopa ZB NOV Slovenije, ne more obstajati neka osrednja komisija aktivov združenj borcev po podjetjih. Drugačna je zadeva z aktivni članov ZB, ker se ti sklicujejo občasno, po potrebi in niso neka stalna organizacijska formacija, pač pa posvetovalni organ. Zato ne more voditi in usmerjati njihove aktivnosti neka stalna centralna komisija.

Pomenja: delovanju aktivov ZB po podjetjih nihče ne oporeka, oporekamo pa potrebi po obstoju centralne komisije takih aktivov. To pa je povsem jasno razvidno tudi iz omenjenega članka v št. 7 našega glasila. UREDNIŠTVO

Upravni odbor POČITNIŠKEGA NASELJA ZBZB NOV OKRAJA MARIBOR

razpisuje, za sezono 1964 v Puli-Valovine, naslednja delovna mesta:

1. UPRAVNIKA
2. RAČUNOVODJO
3. ŠEFA KUHNJE
4. 2 KV KUHARICI ALI KUHARJA
5. RECEPTORJA
6. NATAKARICO
7. 4 SERVICIRKE

Nastop službe je s 1. junijem 1964. Plača po pravilniku in dogovoru. Interesenti naj pošljejo ponudbe na naslov: Zveza združenj borcev NOV okraja Maribor, Maistrova 5

bolj mora pohiteti, saj ima do doma še dobršen kos poti. Zadihan se je ustavljal pred spuščeniimi zapornicami. Prislunil je sopihanju lokomotive; vsak čas mora biti tu. Toda Janko je bil nestrpen. Škoda vsake minute, si je dejal, se zavijtel čez zapornice

vojne Jugoslavije kaj slab in bedoma še dobršen kos poti. Zadihan se je ustavljal pred spuščeniimi zapornicami. Prislunil je sopihanju lokomotive; vsak čas mora biti tu. Toda Janko je bil nestrpen. Škoda vsake minute, si je dejal, se zavijtel čez zapornice

no razložiti. Kakor so Pavleta imeli radi delavci v podjetju in še mnogi izven mizarškega poklica, je bil »revolucionarni mizar« takratni žandarmerijski trn v peti. Na ušesa jim je prišlo, da Pavle govori delavcem »pohujšljiv« stvari, namreč to, da morajo biti

snegom, mizarškimi ostružki in ne vem še s čim. In tako je mizar Pavle hodil od prijatelja do prijatelja, od podjetja do podjetja ter vsakomur pomolil svoj klubok, rekoč: »Za Cilensko... Saj razumeš, mati brez pokojnine, otroci so pri hiši...« Njegova

val. Njegov lastnik je naskrivaj obiskoval zaupne prijatelje in jih prosil za pomoč družinam zapornikov in internirancev.

Dobri klubok je opravljal svoje plemenito poslanstvo do dne, ko je s svojim gospodarjem odšel v partizane. Nekega večera je Pavletova četa napadla neko nemško postojarko. Ko je Pavle s svojimi tovariši jurišal proti sovražnikovu položaju, je smrtno zadet omahnil pod cesto. Nemška krogla je prebrala srce, ki je bilo vedno pripravljeno pomagati tovarišem v nesreči. Poleg mrtvega Pavleta je v blatu obelžal tudi njegov dobri klubok. Po napadu na postojarko ga je pobral Pavletov prijatelj in ga shranil.

Danes visi Pavlov dobri klubok v stekleni omari v pisarni podjetja, kjer je pred vojno delal mizar Pavle. Močno obledel, natrgan in zamaščen tiči na klinu, kakor je bil tičal pred vojno v Pavletovi omari ter nemo pripoveduje o neomajni prijateljski zvestobi in tovarištvu, na temelju katerih je vznikla, zrasla in uspela naša revolucija. J. Z.

Dobri klubok mizarja Pavla

ter stekel preko tirov. Vlak je srečno ušel, toda na naslednjem tiru... Drug vlak, ki je pripeljal iz nasprotni strani, ga dobil v svoj smrtonosni objem. Novica o nesreči, ki je zadela Cilensko družino, se je hitro razširila med litijskim delavstvom. Vsakdo je vedel, da je Cilenskova vdova Francka stopila na najbolj trnovo pot življenja. Res, da je imela pravico do pokojnine, toda bila je tako neznatna, da z njo dvoje lačnih otroških ust ni mogla nahraniti niti s kruhom. Pač so bile pokojnine pred-

kaj mesecev lahko skrbela zase in za dva otroka. Složnost in nesebična pomoč med delavstvom sta tudi takrat našli pravo mesto. Kmalu po Cilenski smrti je mizar Pavle Petrič sklenil pomagati Cilenskovim. Mizar Pavle je šel med najstarejše mizarje nekega zasebnega mizarškega mojstra. Bil je samski, rad je bral knjige in časopise ter bil vedno o vsem na tekočem, kakor so pravili njegovi tovariši. Prav zato se ga je prijatelj vzdevek »naš profesor«, ker je znal vsako stvar tako pamet-

stojni in si medsebojno pomagati. Tudi na kapitalistično družbeno ureditev ni gledal tako, kot noj, ki tišči glavo v pesek. Pavle se je tako z vso vneto lotil dobredelnega posla. Nekaj časa je tuhtal, kako bi vsaj malo prispeval za znosno življenje Cilenskih. Ni si dolgo belil glave, čeprav je bil tudi sam v šibki materialni situaciji. S klina svoje majave omare je snel star klubok, katerega prvotne barvo bi zelo težko ugotovili. Oguljen, pomečkan in zaprašen je kazal na neštete »boje« z dežjem,

bera je rodila sadove. Vsak mesec je zbral kar dostojno vsoto za najnujnejše preživljanje Cilenskih. Tovariši so radi prispevali svoj desetak in ko se je Pavle od časa do časa pojavil pri njih s svojim oguljenim klubokom, so čisto pripomnili: dobri klubok je prišel. Prišlo je leto 1941 in z njim začetek najtežjega obdobja slovenskega naroda. Mnoge zavedne revolucionarje je vojna vihra odnesla v daljnja koncentracijska taborišča. Vendar tudi tokrat Pavletov dobri klubok ni miro-

Tistega dne je tudi Janko Cilenshek, tako kot mnogi njegovi tovariši, z občutkom olajšanja zapustil temne in zlovešče tovarniške zidove. Pozno v noč so bili delali in po končanem šihu so se razkropili na različne strani: ta domov k družini, k zgarani ženi in h kopic lačnih ust, drugi zopet v barako, kjer živi z mnogimi drugimi delavci, živi, je in spi ob skromni hrani in pišu je-senskih vetrov, ki najdejo pot v barako skozi vsako špranjo v steni; drugi zopet neodločeno ubirajo pot proti najbližji krčmi, kjer so že stalni gosti, da poiščejo zavetje tam, kjer za edino uteho pustijo zaslužek in zdravje. Janka Cilenska je tokrat gnala domov želja, ki ga je vrtala že nekaj dni, ves čas šihata. Kako ga ne bi, saj njegova žena že teden dni leži bolna, njuna fantiča pa sta ves dan prepuščena sama sebi. Prav tako kot že nekaj večerov poprej je Janko z vso naglico hitel proti domu, kajti domači so potrebovali njegovo pomoč.

Janko je tekkel po zapuščenih ulicah. Ura na bližnjem zvoniku je udarjala... deset, enajst. Še